

Přítomnost

ROČNÍK X

V PRAZE 18. ŘÍJNA 1933

ČÍSLO 42

Kdy bude válka?

V těchto časech má každý rok svou osobitou paniku: loni na jaře se rozhlíželi lidé po svých bytech a snažili se uhodnout, kolik prostoru jim asi diktatura proletariátu ponechá k obývání; letos zase muži dělají svým dětem křížky na čela, jako by už zítra musili táhnouti do války s Hitlerem.

Pokud toho druhého se týká, nenechali jsme své čtenáře na žádných pochybách, že hrozí skutečné nebezpečí, jehož odvrácení jen částečně záleží na nás. Dokud bude v Německu vládnouti směr, který jednak chce dostati i toho posledního, po světě roztroušeného Němce do svých hranic, jednak dokazuje, že německému národu vlastní půda nestačí a že vzít si půdu cizí není žádný hřích před očima historie, dotud naše dobrá vůle nestačí, aby válečná katastrofa byla odvrácena. Ale zase se nesmíme chvět jako hejno poplašených slepic, nad nimiž se objeví jestráb. Za prvé proto, že panika ještě nikdy nic nenapravila, naopak vždy všechno důkladně pokazila, za druhé proto, že válka nestojí ještě před námi jako nezbytná jistota, nýbrž toliko jako jedna z možností. Polévka se teprve vaří; jak horkou ji budeme musít jísti, závisí na mnohých okolnostech. I v nejhorším případě máme před sebou ještě několik let klidu. Ovšem, to je ta možnost nejhorší, ale i tu bude snad mnohým útěchou ujištění, že válka nemůže vypuknouti zítra. Zajisté, kdyby bylo možno bojování vésti proklamacemi a řečením, Německo by už dnes mělo všechno, čeho je potřebí, a patrně by již podniklo útok na hranice států, jež nemiluje, což jsou skoro všechny státy. Avšak poněvadž ostatní zbraně hitlerovského Německa nejsou ještě v tak výtečném stavu jako jeho ústa, je potřebí ještě dosti dlouhé doby, aby Německo se mohlo odvážit války s nějakou nadějí na úspěch. Za tu dobu se pak všelicos může stát: není tedy nutno, abychom hypnotisovaně zírali jen na špatné karty ve své ruce a zapomínali, že máme také některé dobré.

Zajisté, sensece posledních dnů, odchod německé delegace z odzbrojovací konference a vystoupení ze Společnosti národů, velmi se hodí k tomu, aby stupňovala pocity úzkosti. Případá, jako by Hitlerův režim spálil za sebou všechny mosty. Ale i tato událost může býti zkoumána klidně, neboť 1. nebyl by to ani první ani poslední diplomatický manévr, jehož svět byl svědkem; než Německo podepsalo mírové smlouvy, také několikrát pateticky prohlásilo, že je vyloučeno, aby podepsalo něco takového; 2. ať Německo je ve Svazu národů nebo není, rozhodujícím zůstává, zda bude moci vésti válku bez pocitu, že tím podniká něco podobného sebevraždě; i radost nad tím, že Německo by laskavě zůstalo členem ženevské instituce, byla by povážlivě kalena pomyšlením, že v něm nabyl největšího vlivu onen směr, který si dovoluje pokládat smlouvy za cár papíru; i kdyby se tedy bylo Německo samo ze systému mezinárodních smluv nevyloučilo, přece jen za důležitější než tyto smlouvy musili bychom pokládat fakta, vztahující se k tomu, zda se může pustit do boje nebo nemůže; 3. musíme blíže zkoumat okol-

nosti, za nichž Německo Společnost národů opustilo. Jestliže tak činíme, uvědomíme si, že hitlerismus, který začal a vyhrál tím, že národu sypal prach do očí, nemůže tak najednou přestat činiti. Nezapomínejme, jak velký je to demagog, a demagogie, jak známo, je rozpor mezi slovy a činy. Hitlerismus je jen do jisté míry pánem svých pohybů. Jeho existence závisí na tom, zda se podaří v německém národu vzbudit přesvědčení, že má z nového režimu prospěch. Hitlerismus může si zvolit to nebo ono pole, aby na něm pěstoval tuto iluzi. Triky, jimž nejdříve podrobil otázku nezaměstnanosti, jsou evropské veřejnosti povědomy. Nyní však se velmi zdá, že v tomto oboru nemůže být již žádný nový účinný trik vynalezen. Zima nepochybně odhalí, že hospodářská situace je v Třetí říši stejně špatná, jako byla v Druhé. Režisérům záleží teď na tom, aby včas přivedli pozornost na něco jiného, a aby na jaře místo o nezaměstnanosti, o mzdách a cenách, mluvilo se výlučně o národní hrdosti a cti. Bouchnout v Ženevě na stůl je mnohem lehčí než dát nezaměstnaným doma na stůl potravu. Politický generální štáb Hitlerův doufá, že se mu podaří dostati národ tak daleko, aby raději počítal německé kanony než německá sousta, a aby všechny svoje vášně vybíjel na venek, žádné pak uvnitř. Nesmíme zapomínat, že odchod Němců ze Ženevy jen částečně je akt zahraničně politický, který má mít vliv na vztah k sousedům; ze stejné velké části je to třeba oceňovat jako akt vnitropolitický, jako způsob, jak zkušený demagog jedná se svým lidem, jak má být vlastní lid psychologicky držen v šachu. Neodešli tedy hitlerovci z odzbrojovací konference proto, aby se co nejrychleji hrnuli do války, nýbrž proto, aby pokračovali v hraní heroického divadla, jež německý národ v tak četném počtu navštěvuje. Kdyby byl Hitler získal větší úspěch na hospodářské frontě, byl by se nepochybně ukázal mírnějším na frontě zahraniční. Ale uprostřed ohlašujících se hospodářských neúspěchů kategorická potřeba hrát divadlo vrhla se zejména do Ženevy. Podepsat zde nějaký kompromis, to by nebylo žádné pořádné divadlo, to by byly svedly předešlé vlády také. Poněvadž zbrojit je lehčí než potírat nezaměstnanost, zvolil nyní hitlerismus tuto cestu k popularitě, a když posuzujeme, do jaké míry se tím nebezpečí války přiblížilo, musíme pamatovat, že velká část událostí v Ženevě vyplývá z vnitropolitických potřeb. Hitler provádí doma demagogii: také to ovšem může být nebezpečno míru, ale přece jen to ještě není odhodlání k válce. Nejsprávnější by bylo říci, že ženevská událost, aniž přidala novou obtíž, jen ostře odhalila všechny obtíže existující.

Kdy tedy povede Německo válku? Zajisté ne dříve — a pravděpodobně také ne později, jak je pochopitelné při systému tak výbojném — než bude moci. Je tedy po nejbližší léta úkolem evropské politiky Německu stále ukazovat všemi prostředky, že válku nemůže vésti, čili, jinými slovy, že by bylo kruté poraženo. Takové vyhlídce se každý vůdce a každý národ nejraději vyhne.

Jak to lze ukazovat? O části tohoto velepotřebného ukazování jsme zde již několikrát mluvili: okolní státy, my mezi nimi, musí Německu oznámit svou důkladnou pohotovost k obraně, aby mu bylo známo, že nenarazí jen na slabý odpor. Je truchlivé, že i pacifisté se musí uchýlovat k tomuto způsobu smýšlení, ale je to nezbytné. Čím větší je riziko války, tím větší je chance míru, jednáme-li s někým, kdo se dá jen odstranit, ale nikoliv dojmout.

Druhá potřebná věc, která ovšem už nezáleží na nás, nýbrž na jiných, hlavně na Anglii: musí být ukázána solidarita většiny Evropy proti německému nebezpečí. Čím dříve a čím jasněji, tím lépe. R. 1914 se Německo mohlo mýlit o stanovisku Anglie; kdyby bylo vědělo už koncem července to, co se dozvědělo počátkem srpna, že totiž Anglie půjde s Francií a Belgií, nebylo by snad došlo k světové válce. V zájmu míru je dnes povinností Anglie mluvit s jasností, která nezanechává pochyb. Nebude-li šetřit slov, může ušetřit mnoho mužů. Zdá se, že si tato velká země tuto potřebu důkladně uvědomila. Baldwin by skoro zasloužil cenu míru za řeč, kterou proslovil minulý týden a jejímž obsahem bylo: naše závazky jsou nám svaté; splníme, co jsme podepsali. Z toho se dovídá Německo vše, čeho je mu potřebí vědět pro budoucnost. Leckterá válka se vede proto, že se spekuluje na rozpory mezi odpůrci. Proto čím jasněji Anglie už nyní prohlašuje, že neopustí Francii, tím menší je nebezpečí války, a je domácí zuřivost v Německu sebe větší.

Třetí věc, na níž závisí mír nebo válka: jest naprosto nepravděpodobno, že Německo vyvolá válku, jestliže nenajde spojence. Stát samo vůči celému světu se neodváží, ani když už na školách vyučuje heroismu. I Hitler ve své knize všude mluví o nutnosti nalézt si vhodného spojence pro výboj. Jak se ukazuje, nenajde ho. Před desíti lety se mohlo zdát, že Rusko bude jednou takovým německým spojencem. Tato vyhlídka padla. Fašism v Německu naprosto oddělil od sebe tyto dva státy. Poslední, tajnou nadějí Německa byla Itálie. Její počínání sledujte, neboť u ní jest jedno z rozhodujících slov o válce a o míru. Také tu můžeme být posledním vývojem uspokojeni. Itálie se od Německa stále více oddaluje. Fakt izolace Německa je čím dále tím zřejmější, a proto také válka nepravděpodobnější. Jestliže tato izolace potrvá, budeme asi žít řadu let v napětí, ale na konec nepadneme do války.

Vyplní-li se tyto tři předpoklady, nedejde k válce, ani kdyby jí Německo bylo subjektivně schopno. Ale konec konců ani toto není jisto: není ještě známo, jakým způsobem se utváří oposice v Německu a zda vůbec kdy bude se moci vládnoucí režim odhodlat dát při mobilisaci zbraně do rukou těm, které tak krutě potlačuje. Nejdůležitější je, do jaké míry se Hitlerovi podaří splnit aspoň něco z těch slibů, jež rozsával, a vyvésti Německo z hospodářské krise. Nepodaří-li se mu, odpadne i polovina jeho věrných, a Německo dostane se tam, kam se dostala už jiná evropská diktatura, Rusko: do stavu, kdy garda praetoriánů bude stále ještě schopna udržovat vládu režimu v zemi, ale jen za cenu míru. Rusko je naprosto neschopno zahraničního dobrodružství. Je velmi možno, že až v Německu bude spočítáno všecko „má dáti“ a všecko „dal“, očitne se Hitler v podobném stavu, kdy přes všechno cenění zubů nebude na válku ani po-

myšlení. Hitlerism je teprve v slavnostních počátcích: skoro všechna životní vážnost ho teprve čeká, a tak je možno, že se vyvine do zcela jiné podoby než je ta, která nás nyní znepokojuje, a že sám bude mít strachu dost.

Situace je vážná, ale docela není ještě všechno ztraceno, a nemusíte se ještě loučit se svými rodinami. Ačkoliv si nic z nebezpečí nezatajujeme, doufáme, že přece jen konce svých dnů se dožijete v míru. V Evropě je tato možnost obsazeno. Sledujte, do jaké míry se splňují nebo nesplňují ony tři podmínky, o nichž jsme mluvili, a budete sami, i bez naší rady vědět, jak se míru blížíme nebo se ho vzdalujeme.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

Citát

„Alespoň ručíme za to, že proti svému přesvědčení nic nebudeme psát, a že v těch pádech, kdyby nový zákon našemu časopisu hrozit mohl, raději pomlčíme v naději na lepší časy... Světská moc může nás přinutit k tomu, abychom z opatrnosti někdy mlčeli, ale žádná moc nemůže nás přinutit k tomu, abychom mluvili nepravdu proti svému přesvědčení.... Co se formy týče, nebude nám za těžko, mnohý ostrý, zvláště ousměšný a satyrický nápad vyškrtnouti, když by se jim nervy některých vysokých úradů urážeti měly. Každý nahlíží, že se pravda nechá ostře i mírně říci, když tedy musíme jen samých mírných homoeopathických prostředků užívati, může si každý, kdo ví, že jsme na ostřejší byli zvyklí, pomyslet, jak nám to nyní nepohodlné býtí musí, a žádáme, aby si ke každé takové mírné pravdě dle chuti své něco peprnějšího přimyslel, tak jako my si leccos přimyslet můžeme, co napsati nesmíme... Každý, kdo se na svět dívá se zdravým a chladným rozumem, uznati musí, že skutečně musí býtí po čas obležení naše snaha, nedávati žádnou příčinu ze své strany, aby naše noviny buď zastaveny nebo potlačeny byly. S druhé strany ale přece každý nahlíží, že jest lépe, když není jiné pomoci, raději s jedním podvázaným křídlem lítati a snažiti se, aby hlas národa zcela neumlknul, než zanechatí pole docela nočním netopýrům a sovám, které beztoho dost hrdě se vznášejí, kvikajíce pořád jen o pořádku a bezpečnosti, cum reservatione mentali „starého“ pořádku.“

Karel Havlíček v „Národních novinách“ 29. června 1849.

Zrada národohospodářů?

Není vinou demokracie, že finančníci a národohospodáři nedovedou rozřešit světový a finanční zmatek.

T. G. Masaryk v rozhovoru se zpravodajem „Morning Post“.

Nikoli po prvé za této krise byli obviněni národohospodáři, že zklamali. Není tomu ani tak dávno, co byla vznesena proti nim těžká obžaloba, že fedrovali racionalisaci, která se pak ukázala být jednou z příčin světové hospodářské krise. Při tom se ovšem přehlédlo, že národohospodáři nejen doporučovali a patrně i dále budou doporučovati každý systém, který znamená hospodaření v nejužším slova smyslu, to jest s nejmenšími obětmi co nejvíce získati, nýbrž přimlouveali se také za zvyšování mezd jakožto přímý důsledek racionalisace a hlásali zásadu co největšího dělení národního důchodu, tak, aby zvýšená výroba nalezla přiměřený odbyť. Kdo se neřídil těmito národohospodářskými zásadami, nebyli ovšem národohospodáři.

Nyní slyšíme opět obviňovat národohospodáře, že nedovedou rozřešit světový a finanční zmatek. Protože obvinění je vzneseno se strany tak vážné, je třeba se jim zabývatí podrobněji. Nejprve bychom si ovšem přáli, kdyby bylo řečeno, kteří národohospodáři prokázali tuto svoji neschopnost. Kdyby nám bylo řečeno, kde, kým, při jaké příležitosti byli

vyzváni, aby světový finanční a hospodářský zmatek rozřešili. Obávám se, že nic podobného nebude možno uvést, pakliže se sjednotíme alespoň potud na vymezení pojmu „národohospodář“, že nebudeme za něj pokládat každého, kdo absolvoval dvě třídy obchodní školy. V národním hospodářství se bohužel nezádá průkaz způsobilosti, a nelze se tudíž divit, že národním hospodářstvím není vše, co se za ně vydává. Ale to konečně, domnívám se, všichni víme, a třebaže není nutné rozdávati známky, nebude působit potíže přiznati určitým osobám kvalifikaci vzdělaných národohospodářů.

Kdo však řeší světovou hospodářskou krizi? Především se tato krize neřeší světově, nýbrž — s výjimkou několika druhů zboží, jako je cukr, nedrahé kovy a kaučuk — národně, to jest pro každé národní hospodářství zvláště. Nemáme však jediného národního hospodářství, jediného státu, kde by bylo řešení krise svěřeno národohospodářům a finančníkům. Nevládnou národohospodáři a finančníci, nýbrž politikové. To není jen otázka demokracie či diktatury, ponechávám ani v diktaturách nevidíme národohospodáře, kteří by byli diktátory. Jestliže však nevládnou — řídí se alespoň vládou jejich pokyny? Nelze přece namítati, že podobných pokynů zde nebylo a není. Můžeme uvést dva markantní příklady: Přípravné komitét ženevské vypracovalo pro Mezinárodní hospodářskou konferenci v Londýně pracovní program, který obsahoval opravdu vše, co jest třeba řešit. Ba tento program byl již sám řešením, protože ukazoval jasné jednak příčiny krize, jednak cesty, kterými je třeba se dáti. Ženevský program byl vypracován národohospodáři a finančníky. Kdo je však odpovědný za to, že londýnská konference selhala? Jsou to snad národohospodáři a finančníci? Vedli ti konferenci? Rozhodovali ti o jejím průběhu? Byli to politikové, kteří selhali v Londýně, právě tak jako selhali při nesčetných jiných příležitostech.

A druhý příklad. Celý svět sleduje dnes s opravdovým zájmem boj, který vede s krizí president Roosevelt. Plán tohoto boje byl vypracován, jak je obecně známo, finančníky a národohospodáři, braintrustem, který se skládá z universitních profesorů a hospodářských praktiků. Ale opět to nejsou národohospodáři, kteří tento plán provádějí, nýbrž je to politik Roosevelt, a tento politik, nikoli národohospodář, z ohledu politických, nikoli hospodářských, lavíruje s dolarem, protože je mezi kleštěmi farmářů, kteří nejsou spokojeni s farm bill a které si nemůže pohněvat — nikoli ovšem z důvodů hospodářských, nýbrž politických.

Národohospodáři a finančníci nezklamali proto, ponechávám ani neměli možnost zklamat. Nebyla jim k tomu dána příležitost. Nebyli nikým vyzváni, aby podali návrh na řešení krize. Nechoďme daleko: ptal se někdo u nás v Československu národohospodářů, jak se má řešit krize? Vyzval je někdo, aby přišli s návrhy? Nebyli to politikové, kteří dva roky nejmenovali Poradní sbor pro otázky hospodářské, a nejsou to politikové, kteří dnes tento Poradní sbor pokládají za dým a mlhu? Ale nejen to. Když národohospodáři varovali, když upozorňovali, že se dělají chyby, byli politiky ukřičeni! Naši národohospodáři upozorňovali, kam nás musí nezbytně zavést náš agrární kurs. Dbal toho někdo? Naši národohospodáři upozorňovali před lety na nutnost reorganizace naší administrativy, našeho dopravního systému, našeho peněžnictví — starali se o to naši politikové? Je snad vinou národohospodářů, že to, co před lety navrhovali, stává se teprve dnes v naprosté nedostatečné formě skutkem?

Ukazuje se na to, že mezi národohospodáři a finančníky není jednoty názorů, jak na příčiny vzniku této krize, tak snad také na způsob jejího léčení. Ano, to je pravda. Ale nesčetné zkušenosti nám ukazují, že právě národohospodáři a finančníci i nejrůznějších směrů se dohodnou na metodách, zatím co politikové se nedohodnou, ale za to se jednávali kompromisy. Ovšem národní hospodářství není fysika, nejde v něm o přesné nezvratitelné zákony, nýbrž o poměr člověka se svobodnou vůlí k světu a jeho skutečností. To znamená, že k těmto zjevům může člověk zaujmout různé stanovisko, že týž problém může být různě řešen. V podstatě možno hospodářské problémy řešit s hlediska liberalistického nebo socialistického. Mezi oběma extrémami je nekonečná řada odstínů, které ovšem spadají už více do oboru politiky než hospodářství. Ale jestliže si politikové ujasní sami, jaký zasaďní poměr k hospodářským jevům chtějí zaujmout, pak není těžko nalézt řešení. Jenomže politikové zpravidla svůj poměr nemají vyjasněn, a protože právě v demokracii je politika kompromisem mezi škálou nejrůznějších názorů, neřeší se všechny

problémy s určitého pevného hlediska, nýbrž v jednom případě více směrem od prava, v druhém zleva, jak to právě plyne ze zvláštního mocenského seskupení.

Poměr politiků k národohospodářům a finančníkům při jednání všech hospodářských zákonů lze nejlépe vyjádřiti srovnáním: národohospodáři sestrojili hodinky, které přesně jdou, a odevzdali je politikům. Politikové si k nim sedli, otevřeli plášť a začali štourat do koleček. Jedné politické straně se zdálo tohle kolečko nepřijatelné, jiné bylo zase druhé příliš velké, třetí se zdálo být naopak malé. Dohodovali se tedy politikové o kolečkách a vskutku se také dohodli na obecně přijatelném kompromisu, podle kterého si stroj upravili. Nato zase zavřeli plášť — — a když potom hodinky nešly, ukázali na národohospodáře a řekli: Vida je, ani hodinky nedovedou udělat!

Jiří Hejda.

Zhroucení našeho vývozu do Ruska

Československé obchodní styky se sovětským Svazem dosáhly rekordu v prvním roce krize, roku 1931, ačkoli pro ně bylo účinné státem i bankami poměrně málo. Celý loňský rok a první půle letošku byly vyplněny přítokem platů za náš vývoz do SSSR, uskutečněný roku 1931 (ve výši 485 milionů Kč). Je známo, že loni, kdy nám zamrzly ve vši cizíně miliardové pohledávky, dožila se naše platební bilance vlastně jen dvou kompaktnějších přítoků kapitálu z ciziny: z francouzské půjčky — tři čtvrti miliardy, a ze sovětských směnek — čtvrt miliardy. Ostatní aktiva platební bilance jsme musili heverovat clearingem a retorsemí devisové politiky.

Od té doby se však situace radikálně změnila. Naše banky inkasují dnes už poslední zbytky tohoto většího obchodu z roku 1931. Platební bilance už nemůže očekávati aktivního salda z obchodů s Ruskem. Aktivum platební se změnilo — obchodní už se změnilo — v pasivum. Vývoz do Ruska se zřítíl s úrovně roku 1931 na pouhou osminu. Zde cifry, jež charakterisují tuto situaci:

Československý vývoz do SSSR
(v milionech Kč):

Zboží:	1931	1932	1933 (I. pololetí)
Celkem	485	120	30
Zboží kamenné	—	4	3
Zboží hliněné	18	6	—
Železo a ocel	345	30	16
Stroje	80	75	10
Elektr. stroje	2	1	—
Vozidla	28	2	1

Co zbývá, jsou trosky, jak vidět. Bude-li se i v druhém pololetí obchod s Ruskem vyvíjeti tak zvadle, jako v prvním, klesne náš železářský vývoz do SSSR na pouhou jedenáctinu předloňské úrovně — místo 345 jen 32 milionů Kč. Musí to být? Nelze se tomu vyhnouti? Co vlastně způsobilo tento pokles?

Úvěrová situace. Je známo, že velké rozpětí železářského obchodu s Ruskem nebylo vlastně financováno našimi bankami. Největším vývozcem železa do Ruska byly Vítkovice, tedy sféra Gutmann-Rotschildova, opřená o vídeňskou banku. Po zúžení její úvěrové základny, jež souviselo se známými událostmi ve vídeňském bankovníctví, potřeboval tento obchod úvěrové injekce, měl-li se udržeti v dřívějším rozsahu. Odkud však měla přijíti tato injekce? Z českých bank, jež za vedení Živno pěstují k obchodům s Ruskem příslovečnou zdržlivost, která je jen finančním protějškem Kramářova politického hesla ve věcech sovětských?

Na obranu bank je však nutno uvést, že jejich úvěrová politika se může odvolati na argument, jenž není bez váhy: cožpak mohou financovat obchod se státem, který u nás ani není právně uznán? Polovici našeho vývozu do Ruska financoval dosud cizí kapitál. Čtvrtinu — sociálně pojišťovací ústavy prostřednictvím Zenských banky. Teprve poslední čtvrtina připadá na drobnější položky úvěrů, jež poskytují československé banky k účelům exportu do Ruska svým patronisovaným továrnám. Tento stav není jen plodem politické nevlády národní demokracie k sovětskému obchodu, nýbrž z dobré poloviny je také důsledkem neupravenosti státního poměru k Rusku.

Lze ovšem namítnouti, že příčinou poklesu objemů nutno hledati též na sovětské straně. Sověti během posledního půldruha roku silně omezily své nákupy. Avšak nikoli v železe, jež nás v této souvislosti nejvíce zajímá. Celkový sovětský dovoz klesl v prvním pololetí letošního roku proti loňsku o 52.9% (se 405.3 na 190.9 milionů rublů), ale dovoz železa — jen o 6.3%. Ostatně jsme již uvedli, že naše dodávky železa

Projev Svazu německých zemědělců

strhlo na sebe loni i letos Polsko. Fakt, že nám může na sovětském trhu konkurovat právě tato země, jejíž železářství i finanční organizace není práce vyvinutější než naše, je sám o sobě svědectvím, že u nás „není cosi v pořádku“...

Podle sovětské statistiky klesly ruské nákupy v ČSR v letošním prvním pololetí proti loňsku o 82.7%. Je to nepoměr proti celkovému poklesu sov. dovozu, jež jsme již uvedli (52.9%), a nepoměr zejména vůči silnému vzrůstu objemůvek v několika zemích (Polsku, záp. Číně, Francii, Finsku a Holandsku), jež absolutně obnáší sice jen asi 200 mil. Kč, ale relativně znamená — v době celkového poklesu o polovinu! — stupňování obchodních operací těchto zemí s Ruskem o 271.9% (Polsko), o 150.4% (Čína) a o 144.4% (Francie).

Náš obchod s Ruskem se nemusí dostati do těchto konců. Patří do nové skupiny našich obchodně-politických záležitostí, jež jsme si zbrídili sami, v nichž se nemůžeme vymlouvat na světovou krizi. Některé z našich bank a velkých průmyslových koncernů mají tolik ladem ležících kapitálů, že je třímají ve svých tresorech a nechť s nimi ani do žirového účtu Národní banky — aby z toho nevznikly v ministerské radě „zbytečné starosti a řeči“, kam s těmito zahálejícími penězi. „Konec konců by někoho ještě mohlo napadnout chtít vytvářet konsorcium pro financování exportu, dokonce také sovětského — kampak na nás, bolševici...“

A práce: úpadek obchodu s Ruskem o 420 milionů Kč se rovná vzrůstu naší nezaměstnanosti o 28—30.000 lidí. Mít nebo nemít o třicet tisíc nezaměstnaných více — to by nám — i vám, pánové! — mělo stát za trochu starostí...

Miloš Vaněk.

Prohospodařili jsme demokracii?

Ohlašuje se zákon o právním postavení politických stran. Strany, nesouhlasící s ústavou našeho státu, prý se podle něho nebudou moci účastnit voleb a pravděpodobně ani nebudou smět existovat. Bude-li tento úmysl uskutečněn, bude tím radikálně převráceno naše dosavadní pojetí demokracie.

Československá demokracie, jak se po převratu vyvinula, byla založena na stranách. Tvoření stran nebylo vázáno žádnými právními předpisy. Kdo chtěl a uměl za sebou shromáždit trochu stoupenců, mohl stranu založit a mohl se účastnit — vyhověl-li předpisům volebního řádu — i voleb. Strany, které měly ve volbách úspěch a které se po volbách dohodly, utvořily vládu a parlamentní většinu. Parlamentní většina za vedení vlády vydávala zákony a exekutiva je prováděla. Vládní moc plynula z politických stran svobodně zorganizovaných a stoupala po mezistupních parlamentu, parlamentní většina a vlády až do centrálních úřadů. Politická moc plynula, teoreticky vzato, z lidu. Lid měl svobodu pověřit vládnutím kteroukoli stranu, měl teoreticky i možnost utvořit jakoukoli stranu. Těchto možností už nebude mít, bude-li nyní zákonem předepsáno, jak smí politická strana v Československu vypadat, to jest, jaký smí nebo nesmí mít program.

Tento úmysl nelze totiž provést jinak, než že bude ustanovena úřední instituce, která bude bít nad činností stran. Politické strany tedy budou pod úředním dohledem. Úřad není v našich poměrech instituce demokratická. Tvoří se podle jiných zásad než je zásada volby. Není výrazem vůle lidu, a má-li demokratický princip býti zachován, nesmí disponovat politickou mocí, která z této vůle pochází. Smí býti jen nástrojem, provádějícím vůli lidového zastoupení, jímž je jediný parlament. Jakmile se stává něčím víc než nástrojem, jakmile se mu dostane moci rozhodovat o tom, jaký druh vůle lidu připouští nebo nepřipouští, staví se tím nad lidové zastoupení. Vrcholným představitelem politické moci pak už není parlament, nýbrž úřad. Z vlády lidu se stává vláda úřadu. Bude-li tato věc učiněna skutkem, shledá jednou letopisec československé politiky, že se demokratická vláda této země, řádně lidem zvolená a zmocněná, roku 1933 dobrovolně zřekla demokracie.

Ale snad letopisec ani nepřičte největší vinu na tomto kroku vládě. Snad uvidí hlavní jeho příčinu v pochybeném počínání rozmanitých stran na levici i na pravici, které svým chronickým nedostatkem loyálnosti k státu, svým nepochopením zásad slušného politického boje, svým nesevdomitým cynismem připravovaly chvíli, kdy demokracie byla odňata jejich rukám — a ovšem i rukám našim. Neboť na to se musíme připravit, že i v tomto případě bude s vinným trpět nevinný. Všem se nám bude pečlivě hledět na prsty — věc ponížující pro člověka hrdého a čestného. Státnost nebude otázkou naší svobodné a svědomité úvahy, nýbrž věcí úřední definice.

Zd. Smetáček.

Svaz německých zemědělců využil prakticky zkušenosti, že ve zmatku má úspěch ten, kdo přijde s jasnými slovy. A sotva kdy byl zmatek v německém politickém táboře tak velký, jako r. 1933. Dvě německé strany, které se tvářily, jako by chtěly spasiti svoji jednotnou frontou německý národ, jsou rozpuštěny. Vůdčí lidé německých hakenkreuzlerů jsou vším jiným, jenom ne vůdci; posl. Krebs rychle utíká na sever za hranice, jiní vůdčové a podvůdčové rychle vystupují ze strany. Přichází Henlein, dosud neznámý mladý muž; chce založiti sudetoněmeckou frontu domoviny, ale ani jeho slova nejsou tak jasná, aby zanechávala pochyb. Henlein se pokouší vysvětlovati, ale zmatek v německém politickém táboře má daleko větší spád, než aby bylo možno v klidu vyslechnouti výklad, jak si to homo novus představuje.

V této situaci získává projev Svazu německých zemědělců svoji jasnost. Není ovšem jasný ve všech svých bodech. Je jasný tam, kde se hlásí k demokracii, k státu. Jest v něm chvála stavovství, ne však takového, které by se stavělo proti demokracii. Měně jasný jest tam, kde se mluví o utvoření sudetoněmeckého Landstandu. Nechává otevřenou otázku, jaký bude poměr Bundu der Landwirte k tomu Landstandu. Snad tu chce Bund der Landwirte přijíti s novým jménem v době, kdy němečtí radikálové rovněž hledali novou firmu pro starý obsah. Svaz německých zemědělců nemá totiž nejlepší zkušenosti se spoluprací s jinými německými frakcemi. Němečtí živnostníci časem zanechali spolupráce se Svazem zemědělců a jistě toho dnes litují. Také německé pracovní souručenství, kterému Bund der Landwirte pomohl do parlamentu, se časem odloučilo od německých agrárníků, kteří již několikrát naznačili, že tímto dočasným svazkem ničeho nezískali a že sotva mají příčinu se někdy k němu vrátiti. Němečtí křesťanští sociálové nové provolání Svazu německých zemědělců ostře kritisují, čímž dávají najevo, že nechť se na této platformě nového Landstandu sejíti se Svazem německých zemědělců. Proto nový Landstand sotva bude míti širší základnu, než jest organizační základna Svazu německých zemědělců, který tu chce míti nové jméno, s kterým chce jíti do německé vesnice. Svaz německých zemědělců mluví ve svém projevu také o tom, že v novém Landstandu najde dosti místa i politická mládež. Mohli bychom to přijímati jako známku, že zase jedna strana si všímá důležité otázky generační, kdybychom nevěděli, že Svaz německých zemědělců na své kůži poznal, že musko udělat ve své mládeži pořádek. Byla místa — na př. Zatecko — kde mládež se vymkla z rukou Svazu německých zemědělců a mluvila všelijak, jen ne duchem Spinovým.

Projev Svazu německých zemědělců dává plnou moc do ruky ministroví Spinovi. Spojuje se tu příjemné s užitečným. Bere se vítr s plachet těm, kteří tu a tam něco slyšeli o vůdcovském principu, a kterým se líbilo, a název: vůdce se dává tomu, kdo již de facto vůdcem dlouho byl.

Projev Svazu německých zemědělců nepřináší změnu v linii politiky strany německých agrárníků. Jde tu jen o novou, slavnostnější formu, kterou se ověřuje správnost dosavadní politiky. Zemědělský aktivismus používá situace, kdy němečtí radikálové jsou poraženi vlastními metodami, aby ukázal, že ne on, ale ti druzí jsou poraženi. A opravdu: konce německého radikalismu u nás jsou trapné. Jak jest tomu dávno, co posl. Krebs v Brně při přelčení s členy Volkssportu přímo toužil po tom, aby seděl na lavici obžalovaných? Jak jest tomu dávno, co vedoucí hakenkreuzlerů u nás prohlašovali, že je ani ne napadne utéci? A tiše mizí Krebs přes hranice, aby snad v Německu čilou agitací se pokusil zakrýti skutečnost, že utekl od svých lidí, když jim bylo nejhůře. Nejružnější opozice u nás mají tu základní vadu, že v čele nemají lidí, kteří by se dovedli postaviti za své jednání do všech důsledků. To platí o našich komunistech právě tak jako o německých nacionálech.

Jest otázka, co budou dělat členové stran, které byly rozpuštěny. Ale nemůže na ně nemíti vlivu smutný konec frakcí, jichž byli členy. Snad nepůjdou k Henleinovi, snad je dostatečně nepřesvědčí nový Landstand. Ale krach německého radikalismu jest příliš velký, než aby nemohl působiti na německé nacionály a hakenkreuzlery. Poslanci Jungovi a Krebsovi přísluší zásluha, že otevřeli našim Němcům oči a že urovnávali cestu těm, které chtěli porazit: aktivistům. Projev Svazu německých zemědělců ukazuje, že aktivisté poznali, že negativističtí radikálové jim připravili púdu.

V. G.

Spasí nás Karel Marx?

Radim Neumann Foustka otiskl v „Národním osvobození“ z 12. října pracovní program mladých socialistických demokratů, jehož smyslem jest: Zpět k marxismu! Foustka si především přeje, aby byl marxismus očistěn od nánosů teorií, které se nerosvňávají s jeho původním smyslem. „Od Bernsteina až po vůdce doby nedávné,“ praví, „znamená vnitřní vývoj socialistického hnutí negaci marxismu. To, co přichází nyní, je negací této negace, velikým kladem, který bude znamenat (po svém prokvašení) nový vítězný nástup třídy námezdných pracovníků.“

Foustka, jak patrně, dává najevo svou marxistickou pravověrnost i tím, že už od teďka užívá dialektické metody, započinaje, že heglovská „negace negace“ neznamená návrat k původnímu, výchozímu stavu, nýbrž něco od minulosti odlišného, její syntese. Podle toho by tedy Foustkova revize revisionismu neznamenala návrat k původnímu marxismu, nýbrž konec konců nějaký nový revisionism. Stala se tu totiž věc veliká: dialektické metody přelo užito na samotný marxismus. Marxism byl dialektikou překonán čili „aufgehoben“, abychom mluvili pravověrnou terminologií, a to docela podle pravidel — these: marxism, antithese: revisionism, synthese: Foustkuv veliký „klad“. Divný „návrat“ k marxismu.

Ale to není jediná nesnáze. Foustka na příklad slibuje „marxistickou revizi jiných socialistických myšlenkových proudů. Hledání zrn zlata pod nánosy písku“, a významně dodává: „Jde hlavně o de Mana.“ Hendrik de Man, jak známo, vykládá Marxovu etiku, humanistiku, dělá z diagnostika a fysika sociálního vývoje moralistu, reformátora, apoštola. Jestliže nyní Foustka de Mana odmítne, to jest, jestliže místo složek etických zdůrazní v Marxovi složky naturalistické, čeká na velkou nesnáze: nebude mít, čím by se se svým marxismem odlišil od komunismu. Bude-li chtít být logicky důsledný, dojde nakonec k „dialektickému materialismu marxisticko-leninskému“, onomu učení, jímž byli spaseni až na věky věků všichni poslušní komunisté na této zemi.

Neboť o tom snad nebude pochybností, že pravověrnému marxismu je dnes mnohem blíže strana komunistická než sociálně demokratická, která — v tom má Foustka pravdu — ideově stojí na revisionismu, reformismu, demokratismu, nebo jak bychom to nazvali: Zatlačte sociálně demokratickou ideologii zpět do stadia předrevisionistického marxismu, a nebudete mít — mimo nějaký chvilkový oportunismus — nic, čím byste ji odlišili od komunismu. Bylo by dobře, aby si mladí sociální demokraté tento důsledek jasně uvědomili.

Jak si potom Foustka představuje aktivní boj strany s komunisty, po němž volá o tři odstavce dál, je víc než záhadné. Byl by to opravdu bratrovražedný boj stejně věřících.

Zd. Smetáček.

Audiatur et altera pars

Píše se nám:

Nedávno si stěžovalo „Večerní České slovo“ na nezájem brněnských židů o český kulturní život. Není tomu tak dávno, kdy celá veřejnost česká s největšími sympatiemi uvítala sionistický kongres a posílala tím i u nás ideu sionismu. Spolu s vládními kruhy celá žurnalistická obec udělala tomuto podnikovi takovou pompu, že se opravdu zdálo, že se ví, co sionismus je a jaké jsou jeho cíle. Teď, když je po kongresu, začíná naše žurnalistika si stěžovat na něco, co sama soustavně schvalovala. O brněnských židech je dobře známo, že jsou většinou sionisté. Kdo sionisty zná, musí si uvědomit, že český život kulturní nemůže být jejich kulturním životem, vždyť chtějí mít svůj vlastní kulturní život. Tím bude objasněno, proč sionisté, kteří zatím jsou v Brně více Němci než sionisty, nechodí do českého divadla. Nepochopitelné, proč naše žurnalistika, která ví, že sionisté se vynasnaží, aby vytěžili z kongresu co nejvíce pro uplatnění své myšlenky, to znamená pro vytvoření národnostní menšiny s hebrejským jazykem, se dnes zlobí na něco, co dříve chválila. Či snad si ono veřejné mínění ani neuvědomilo, že podporuje myšlenku samostatnosti jinonárodní, že podporuje zřízení umělé menšiny ve vlastním státě? Snad jistě oprávněně, avšak dočasně, má tato politika na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde sionisté aspoň nerozmnožují živly státu nepřátelské. Židům asimilantům se v době kongresu sionistického snad nevědomě, ale velmi ublížilo. Byla slyšena totiž jen jedna strana. V té době totiž, kdy celá veřejnost, ať již upřímně či neupřímně, zvěštovala již tak dost pozoruhodnou reklamu sionistického hnutí, neměli čeští židé možnosti, až na výjimky, jež nepadaly v úvahu, říci, že neprávem mluví reprezentanti sionistů jménem celého židovstva.

Kdo z českých židů se opovážil říci pouhou faktickou poznámku, bylo mu spíláno (viz Židovské zprávy) a vytýkáno, že šlve českou ulici.

Dnes, kdy jistě již není obav o úspěch kongresu, je nutno říci několik pravdivých slov. Neprávem mluvili sionisté jménem všeho židovstva. Všech židů je na světě asi 16 milionů, z toho je sionistů sotva čtvrtina. Ještě jedna skutečnost, které si naše veřejné mínění nevšimlo. V celé Evropě, o zemích zámořských nemluvě, jsou židé až na jednu výjimku, právě sionisty s velkou chutí na argument povýšenou, členy národa, v němž po staletí žijí. Že se u nás vědomou podporou sionismu škodí českým zájmům, je pochopitelné.

Jsou dvě možnosti: Buď si sionismus zaslouží podpory veřejnosti, pak se nesmí nikdo divit, že se zařídí podle svého, že vytvoří hebrejské školy, hebrejský jazyk a vlastní divadlo, a tím méně bude chodit do divadel českých. Nebo si zaslouží podpory (zatím by stačilo trochu pozornosti) hnutí asimilační, které by přirozeně žilo kulturním životem československým.

Ervin Freund.

Hitlerovský návrat k půdě

Německý nacionální socialism se obyčejně vykládá jako útok velkého kapitálu na dělnictvo. Ale to je jen jedna stránka. Jiná stránka, neméně důležitá a snad podstatnější, uchází pozornosti, totiž stránka agrární. Hitlerismus je do značné míry hnutí selské. Není jistě náhodou, že roku 1930, kdy dosáhl velkého volebního úspěchu, měl největší přírůstek právě v krajích zemědělských, Pomořansku, Východním Prusku, Šlesvíku, a že získal tyto kraje v téměř roce, kdy mu mladý inženýr agronom Walter Darré vypracoval zemědělský program. Činnost tohoto muže se poněkud ztrácí zahraniční pozorností v onom velkém hluku, jež kolem sebe rozpoutali vůdci hitlerovského teroru, ale proto není méně významná. Darré je dnes říšským ministrem zemědělství a je v tomto úřadě nástupcem Hugenbergovým, jehož odstoupení v červnu t. r. bylo pro cizinu nemalým překvapením. Uvidíme, proč k němu došlo. Walter Darré, osmatřicetiletý, je odborníkem v chovu domácích zvířat, jehož studium prý jej přivedlo na otázky dědičnosti a čistoty rasy. Pobyl jistou dobu ve Finsku a v Říze a má za sebou dvě knihy. Jedna se jmenuje „Sedláci, živny pramen nordické rasy“ a je z r. 1929, druhá „Nová šlechta půdy a krve“ a je z r. 1930. Téhož roku se Darré poznal s Hitlerem, který jej hned pověřil organizací selského hnutí v nacionálně socialistické straně. Co se dnes v hitlerovských novinách píše o zemědělství, jsou myšlenky Darréovy. Vypadají asi takto:

Matkou všeho lidu je půda a nejvíce člověkem je ten, kdo má k půdě nejbliž. To je sedlák, který z ní vyrůstá jako strom. Protože německý lid pochází z lidu selského a má své kořeny na venkově, je ze všech národů nejbliž půdě a přírodě. Opakem člověka půdy je Žid, který byl vždycky člověkem městským, a proto je představitelem onoho způsobu života a ducha, proti němuž nové německví ze všech sil musí bojovat. Nacionální socialism, předvoj tohoto německví, musí chránit čistotu německé krve a proto se musí zbavit Židů a městské kultury, jimi reprezentované, a vrátit německého člověka tam, odkud čistý a nezkažený vzešel — k půdě. Velkým zhoubelem německého lidu byl v minulém století liberalism. Natlačil lidi do měst a tam je rasově pomíchal a zkazil. Po stu letech vlády liberalismu jsme na pokraji smrti rasy, žaluje dortmundský „General-Anzeiger“. Oč lépe bylo na počátku minulého století, dodává Walter zur Ungnad ve „Völkischer Beobachter“. Německo tehdy bylo národem sedláků. Byla v něm jen dvě města s více než sto tisíci obyvateli, Berlín a Hamburk. A nebyla to velkoměsta v moderním smyslu slova. Mnozí měšťané měli dobytek, zahrady a pole mimo město. Nebylo průmyslu. Dnes je však Německo rušovaný průmyslový stát s pouhou čtvrtinou selského obyvatelstva. Německý hospodářský imperialism došel světa, ale tento svět mu odpověděl válkou. Zámořské kraje budují vlastní průmysl, takže Německo může vyvázet jen některé speciální výrobky. Je odkázáno na vnitřní trh a proto musí učinit sedláky tak silnými, aby stačili zaměstnat a uživit městské obyvatelstvo. — Ale fantasie tohoto agrarismu jdou ještě dále: zbavit se vůbec měst a průmyslu. Prostředkem k tomu má být kolonizace, usazování městského obyvatelstva na venkově. To však neznamená dělat z něho agrární podnikatele nebo zavádět družstva a jiné formy kolektivního hospodaření, nýbrž nadělat z lidí drobné sedláky, ba chalupníky. Neboť sedlák je podle této ideologie jakási výjimečná a bezmála nadpřirozená bytost. Je to něco docela jiného než technik, agronom, podnikatel. To všecko prý jsou pojmy liberalistické. Liberalism se díval na sedláky jako na podnikatele, jako na hospodářskou třídu vedle tříd ostatních.

Pravý sedlák však je ten, kdo svými předky dědičně připoután k zemi vzdělává půdu a považuje svou práci za povinnost k svému rodu a lidu. Naproti tomu agrární podnikatel je ten, kdo vzdělává půdu, aniž by k ní byl dědičně připoután, a považuje svou práci za čistě výdělečnou.

Představitelem velkostatkářů (a zároveň velkého průmyslu západního) ve vládě Hitlerově byl Hugenberg. „Selské“ křídlo strany však v něm vidělo právě onoho „liberála“, finančníka, podnikatele, který se mu tak protiví. Tomuto odporu Hugenberg nakonec podlehl a jeho vystřídání Darréem je jakýmsi symbolem vítězství malozemědělského programu. Ovšem jen symbolem, neboť jediný způsob, jak by bylo lze tento program uskutečnit, parcelování východních latifundí, je při Hitlerově složitě finanční závislosti na všemožných mocných tohoto světa utopií. Zatím byl aspoň vydán zákon, podle něhož může být selská usedlost odkázána jen jednomu synu, t. j. nesmí se dělit, kterýžto zákon se však nevztahuje na velkostatky, jež mohou užít víc než jednu rodinu. To jistě velkostatkáře nepoleká. Čím menší jsou konkrétní výsledky malozemědělského programu Darréova, tím víc je ovšem nutno pěstovat selskou mystiku a fantasie o kolonisaci. Nebudou-li se však kolonizovat domácí velkostatky, kam jinam se obrátí proud německých pionýrů než do „prázdných“ prostorů slovanského východu? Snad potom přijde ke cti i kolonizační plán odstavěného Hugenberga, který na londýnské hospodářské konferenci způsobil takové překvapení. Poslyšme Waltra zur Ungrad:

Nejmladší syn sedláka musí kolonizovat. Musí se oženit s venkovankou a zůstat na statku rodičů, aby se zaučil. Bude pomáhat otci, nevěsta tehyni. Hloupé přísloví, že dvě ženy v domě je mnoho, neplatí pro nacionálního socialistu. Mladý pár zůstane několik let na statku, mladá žena porodí a vychová děti. A co potom? „Kdysi německý kolonista táhl se ženou a dětmi na východ. Jeho pluh byl naložen na voze, železná přílba chránila jeho hlavu, železný meč mu visel po boku. Je třeba, aby v budoucnu mladý sedlák také táhl na východ se ženou a dětmi, se svým dobytčím a nářadím. Ať doma nezapomene zbraně, neboť na venkově doutná komunism. A může-li, ať s sebou vezme také strýce a tetu, zůstanou-li rodiče a tchán s tehyní doma. Neboť v každém rádném domě je třeba otce, staré osoby, která zná život a nežádá na něm víc než službu domu a rodině . . . Jen vesnice a malá města zůstanou. Zorganizují se kolem trhu, budou kolonizovat okolí a rozdělovat půdu svým obyvatelům. Učiní z nich selské měšťany, dobývající živobytí prací jak ve městě, tak na venkově. Do velkých měst se už nepohrne venkovské obyvatelstvo, a za padesát let jejich překrvení zmizí. Lidé budou opouštět města a stěhovat se do vesnic a městeček. Německý národ se otřásá. A Adolf Hitler, vůdce Třetí říše, syn bavorského rolníka, vede po prohrané válce náš lid k východisku, vrací jej rolnictví. Tak začneme svůj pochod na východ.“

Sotva by se našlo blouznivější, naivnější a nereálnější politické hnutí, než je německý nacionální socialismus. „Německo postřikuje hodiny zpět,“ nazval americký žurnalista svou knihu o hitlerismu a vystihl tak docela přesně jeho smysl. Německo chce otočit směr hospodářského vývoje posledních dvou století. Chce se vrátit aspoň o sto let zpět. Nikdy a nikde snad nebylo slovo reakce tak na místě jako zde.

Zd. Smetáček.

Pod pensí?

Na konci a na začátku školního roku objevují se v novinách už pravidelně články o nadprodukcí inteligence, o tom, že rodičové nemají posílat děti na střední školy, že mládež se má uplatnit v praktickém povolání, že jejím ideálem nemá být to: „být pod pensí, mít málo, ale mít to jisté.“ Nepochybuji, že všichni ti, kdož tyto články píšou, posílají děti na střední školy; to už jest zjev asi tak běžný, jako ten, že články o tom, že děti jsou pozehnáním rodiny a budoucností národa píšou obyčejně lidé bezdětní. Vím o rozumném vyšším úředníku, jehož dcera se vyučila švadlenou. Měla a má to povolání ráda, a nelituje toho. Vede se jí dobře. Ale lidé ji litují: to jí tatínek nemohl dát studia? Sotva lze očekávat, že tyto novinářské články něco spraví a napraví; budou považovány jen za úlevu a pohodlí novinářského stavu, který před prázdninami a po prázdninách má na dlouhou dobu zaručeno, o čem má psát.

Slyšíme ze všech stran rady mládeži: nehleďteje zaměstnání v úřadech, nehleďteje místo pod pensí; pusťte se do praktického života, s chutí a vervou, a uvidíte, že to dobře dopadne! Chtěl bych říci, že není to vždy jen touha po pohodlném životě a nedostatek odvahy se porvat se životem, které vedou k tomu, že to „pod pensí“ jest ideálem tak mnohých. Kolik mladých existencí v posledních letech začínalo, kolik mladých lidí všechny úspory vložilo do svých živností a — nešlo to. Není to vinou těchto mladých lidí. Dnes neplatí tak na sto procent: člověče, přičiň se a pán Bůh ti pomůže. Máme několik set tisíc nezaměstnaných. Chce někdo říci, že ty statisíce jsou lidé nepřičiňliví? Jsou to nesporně přičiňliví lidé, ale nemohou se uchytit. Jdeme-li mezi ně, vidíme iniciativu, která překvapuje a budí úctu. Včerejší bankovní úředník jest dnes agentem, jiný prodává máslo a jiný zase večerníky. Soukromý úředník za několik týdnů se stal odborníkem, jak se pletou koberec. Kvalifikovaný dělník za několik týdnů umí dobře prodávat uhlí. Nastaly značné přesuny v profesích, které svědčí o houževnatosti malých lidí. Někomu se to podaří, někomu ne. Je pochopitelné, že když ubývá práce, když jest méně práce, sotva se najde nová příležitost k práci. Jest dnes téměř běžným zjevem, že s dobou učení se řemeslu končí i práce. Vyučil se a — jest bez práce. A je-li dělníkovi kolem 45—50 let, nemá mnoho naděje, že najde práci. A vzniká-li v těchto lidech sen o tom, že by se někde mohlo pro ně najít místo s nějakými 600—800 Kč měsíčně, místo sluhy ve státním úřadě, školníka, není to jen nechuť vyhnouti se srážce se životem a žítí v koutku pohodlně, ale vyplývá to ze skutečnosti, že tyto výpravy za chlebem, sebe úporněji končí nezdarem, a tak zbývá jen sen o místečku s 600—800 Kč měsíčně, ale jistých. Neříkejme, že v těchto lidech není dosti síly. Ale jejich síla tu nepomůže. V této hospodářské krizi se rozbila legenda, že stačí se jen s chutí pustit do světa a vše ostatní bude přidáno. Amerika byla vždy velebena jako země lidí, kteří začali od piky. Lidé v Americe se nezměnili, ale změnil se kulisy kolem nich, a lidé poznali, že nestačí se usmívat, nestačí chuť k práci, když práce není. Jest v tom něco špatného, touží-li dělník, aby se dostal k obci, aby měl to své málo, ale jisté, když vidí, že v 45 letech bude státi na ulici bez práce? Tento ideál maličkého místečka, které by dalo aspoň tolik, co by stačilo k chudému životu, nevyplýnul ze slabosti. Vyplýnul z poměrů, v nichž malí lidé se marně perou o existenci. Jest to vinou systému, v kterém starší dělník nemá větší cenu než kus starého železa. Ti, kteří říkají, jen s chutí do toho!, jsou obyčejně nasycení, kteří káží hladovým. Obrátme otázku a ptejte se: jest dobrý, spravedlivý, hospodářský a sociální řád, který nedá malým tolik, co jim patří a tvoří tak situaci, v níž maličké místo v koutku s několika sty měsíčně, „málo ale jisté“, jest nedostupným ideálem těchto lidí?

V. G.

Trampské písničky

Tomu, kdo by si chtěl do své sbírky gramofonových desek zařadit trampské písničky, stačí dvě, nejlépe tři desky. Jest totiž společnou vlastností trampských písniček, že jsou obsahově i hudebně na jedno brdo. Porovnejte s těmito písničkami písně národní; přímo zarazí chudoba, jednotvárnost, monotónnost trampských písniček. Národní písně ovšem v z n i k a l y tam, kde byly zpívány. U trampských písniček tomu tak není; musili bychom jítí snad až k počátkům „Ztracené naděje“, abychom slyšeli a viděli vznikat trampskou písničku skutečně u táborového ohně, u vody a lesa. Trampská písnička v tomto směru patří do kapitoly, která by mohla býtí nadepsána: národohospodářský význam trampa. Na trampedch lze slušně vydělat; i existenci lze na nich založit. Bodří venkované dovedli sice velmi se rozhořčovat nad životem trampů, ale poznali také že tolik, co jim dá chudý tramp za pronájem kousku půdy, která nebyla dříve k ničemu, jim nedá nikdo. Modráček a jiní marně mluví k hluchým o lichvě s pozemky ve městech. Lichva s pozemky, které si pronajímají u Prahy, na Berounce, Sá-zavě a Vltavě trampové, není o nic menší. Je dále od Prahy a proto není vidět. — Také trampské písničky patří do kapitoly o národohospodářském významu trampa. Píší je trampové, kdysi amatéři, nyní profesionálové. To je vývoj, kterého jsme svědky i ve sportu. Jakmile mladý člověk pozná svoji cenu, jakmile jeho okolí ho utvrdí v tom, že jest hvězdou, přestává býtí amatérem a stává se profesionálem. Přestává zpívat svoje písničky u táborového ohně, jde je zpívat do začouzených místností velkoměsta, dává si dohromady svoji „partu“, která chatu vidí jen jednou za týden; vyspává tam pak dlouhé ponocování v Praze. V trampské literatuře jest tomu podobně; z amatérů se stali profesionálové; začali organizovat trampy a komunisty, a neví se, kde skončí. Žijí ze vzpomínek na táborový oheň, sledují to, co píšou a skládají ti druzí, a snaží se, aby udrželi s nimi stejný krok. Trampské hnutí nevytvořilo svoje písničky, a i písničky, které jsou pro trampy skládány, jsou vysvědčením chudoby trampského hnutí po této stránce. Společně však svědčí o jednom: o vášnivě touze trampa dostat se na několik hodin z města, z běžného způsobu

života a zaměstnat se něčím docela jiným. Trampské písničky jsou sládkou lži. Tramp se obrací zády k všemu, co je kolem něho v městě. Obrací se zády k politice, k odborovým organizacím, k četbě atd. Jest v něm divoká směsice komunismu, šejdrismu a anarchismu. Mnohé politické strany se pokusily získat trampy, ale nepodařilo se jim to. Mazaly jim med kolem úst, ale nepomohlo to. Ujímalý se trampů proti Kubátovi, ale ani to nepomohlo. Mám dojem, že Kubát dostal více než zasluhoval; to proto, že politické strany chtěly ukázat trampům: tak co, dovedeme se vás zastat nebo ne? — Politicky znamenají trampové indiferentnost. Utíkají z prostředí, které jim ničeho nedává. Tvoří si svůj svět, chudý svět, ale pro ně neskonale bohatší, než jest svět, který v sobotu a v neděli nechali za zády.

V. G.

politika

Dr. G. Schacher:

Hitlerovo „vítězství“ nad krisí

Třetí říše ohlašuje — přes to nebo patrně právě proto, že se blíží zima — pořád nové triumfy v boji s krisí. Povrchnímu pozorovateli se skutečně zdá, že se připravuje jisté zlepšení konjunktury a že přibývá objednávek v německém průmyslu. Ve skutečnosti však nemá s pravým zlepšením konjunktury nic společného toto t. zv. německé hospodářské oživení, ustavičně dokazované ve zprávách úředního hospodářského institutu a v propagačních článkách glajchšaltovaného německého tisku a v některých průmyslových oborech skutečně také doložené ciframi. Jde spíše o státní zakázky v několika podnicích, které slouží většinou nebo dokonce jenom zbrojení a které proto mohou přijímat dělnictvo, nakupovat jisté suroviny atd. Tato částečná konjunktura zbrojařských podniků, subvencovaných státními zakázkami a právě proto stojících v rozporu čím dál křiklavějším se v š e o b e c n ý m stavem německého hospodářství, je financována takřka jen a jen ze státní pokladny, takže další trvání této skleníkové konjunktury jednotlivých průmyslových podniků úzce souvisí s platebními schopnostmi říšských pokladen. Zatím se vláda přes veliké deficity v říšském i zemském a obecním hospodářství pokouší opatřiti potřebné peníze tím, že šetří v oboru sociální péče. Celý ten Hitlerův „program opatření práce“ není vlastně nic jiného než decimování podporovaných nezaměstnaných; úřady práce je prostě pod všemožnými záminkami škrtají ze svých seznamů. Za důvod takového „vyřazení“ se udává dnes t. zv. dvojí výdělek, zítra členství v marxistických, židovských nebo jiných státu nepřátelských organizacích, nebo jindy zase možnost, najít práci na venkově, a když už nelze najít naprosto žádné záminky, nezaměstnaní jsou jakožto „lidé, kteří se štítí práce“ odvláčeni do koncentračních táborů nebo odkázáni na t. zv. dobrovolnou pracovní službu. Všechny takové záminky směřují k témuž cíli: ušetřit na podporách v nezaměstnanosti. Výsledkem je pak číselný pokles nezaměstnaných, kterému ovšem nikterak neodpovídá příslušné zvýšení zaměstnanosti a celkové vyplacené mzdy.

A penězi, které byly „uspořeny“ takovými metodami, je potom financováno to jisté zlepšení konjunktury, které v Německu v některých zvláštních průmyslových oborech skutečně vidět je. Ale přitom je třeba ujasnit, že z takových státních zakázek, udělovaných těm průmyslovým podnikům, nikdy nemůže vyrůst skutečná konjunktura, protože to, co se tam

vyrobí, v jistém smyslu (jakmile to bude dodáno a zapláceno) vypadne z hospodářského oběhu. Tak na příklad pouliční dráha, objednaná městem, by během několika let, jakmile by zahájila provoz, vynesla peníze, kterých by mohlo být použito na nové takové objednávky. Ale příjem z tanku nebo z vojenského letadla je zrovna tak malý, jako příjem ze skladiště plynových bomb nebo ručních granátů. Je ovšem možné, že přechodně způsobily takové zbrojní zakázky skutečně jisté zlepšení zaměstnanosti v některých německých továrnách, mezi jiným na př. také v textilním oboru. Ale ovšem továrny mohou dělnictvo zaměstnávat jenom tak dlouho, dokud budou po starých objednávkách dostávat nové, a to zase bude možné jenom potud, pokud státní finance budou moci platit takové objednávky dosavadní cestou úspor v oboru sociální péče. Že jde o pouhou místní konjunkturu, to se zrovna nedávno ukázalo zase v výkladů německého Ústavu pro studium konjunktury, v nichž bylo zjištěno, že textilní průmysl náleží k těm několika málo průmyslovým skupinám, jejichž výroba zase dosáhla přibližně stavu z roku 1931. Ale zároveň se hned dodává, že vývoz textilních výrobků se nezotavil od polovice r. 1932, kdy byl nejnižší. Byl totiž v prvním pololetí 1933 podle množství o 10% menší než v prvním pololetí 1932, třebaže nákupní schopnost velikých zahraničních textilních trhů se proti loňsku spíše zlepšila, než zhoršila. Protože tedy mezinárodní spotřeba bavlny stoupla o 25%, ba ve Spojených státech dokonce o 50%, berlínskému Ústavu pro studium konjunktury by ovšem bylo těžké, nezmínit se v své zprávě o této očividné skutečnosti.

Státní objednávky, které dnes dostává průmysl přímo nebo aspoň nepřímo zúčastněný na zbrojení, budou musit uvážnout nejpozději tenkrát, jakmile deficit, za závojem falešných cifer rozrostlé do obrovských rozměrů, znemožní bez vydatného rozmnožení bankovek výplatu peněz soukromým zbrojařským podnikům. Že se k této chvíli dojde již v dohledné době, to se již dnes zdá dosti jasně vedoucím hospodářským politikům Třetí říše, a proto se již dnes z vládních kruhů množí všelijaké projevy, které již teď mají ve veřejnosti budit náladu pro metody inflační. Tak prohlásil nedávno autor národohospodářského programu hakenkreuzlerského Gottfried Feder: „Otázka, zdali dojde k inflaci, může býti rozhodnuta jenom tím, zdali bude produktivně využito prostředků opatřených státem“. Tak vidíme znovuzrození toho prastarého inflačního receptu, že stačí rozhodit mezi lid více papírových peněz a že automaticky se hned rozproudí hospodářský život. Bylo tedy nezbytné připravit se na to, že zhoršení měny, potají popoháněné tím, že říšská banka přejímá pořád nové a nové obrovské záruky a projevující se tu a tam jenom v kursech sperrmarky, konversní marky atd., změní se v oficiální inflaci, tedy v nesporné rozmnožení oběživa nejpozději tenkrát, kdy stát již nebude mít peníze na pokračování ve zbrojení. Zastavit takové objednávky nelze již proto, že by tím naráz musila být znehodnocena všechna dosavadní výroba válečného materiálu, protože známým jevem ve zbrojařském průmyslu je právě to, že ustavičné zdokonalování moderních zbraní znemožňuje uvážnutí každé takové výroby.

„Reformami“ státní peněžní politiky si teď dr. Schacht dal udělit plnou moc, aby mohl v libovolném, tedy úplně neobmezeném množství skupovat dlužní

úpisů říše, zemí, měst a jiných takových placení neschopných dlužníků, a aby je ukládal do říšské banky na krytí bankovek. Ale vedle tohoto, již opatřeného materiálu dlouhodobých dlužních úpisů, uznaných dnes za znamenité krytí oběživa, budou za tímto účelem opatřeny především nové říšské emise, a tak je Německo skutečně na nejlepší cestě k tomu starému, vyzkoušenému receptu, že stát si na krytí svých vojenských objednávek, kterými lze na pohled nejnadhěji potírat nezaměstnanost a krizi, prostě natiskne peněz, kolik potřebuje. Pozorní pozorovatelé metod, kterými Hitler chce v Německu „roztočit“ konjunkturu, musili být na tyto události připraveni již dávno. Kam se dospěje s takovými inflačními metodami, to je zase jiná otázka, o které zde dnes mluvit nebudeme. Zatím však je určitě možné s těmi novými penězi, které si tam teď — ovšem docela zákonitě jako všechno v Německu — vyrábějí, vesele pořád objednávat děla, otravné plyny a vojenská letadla.

Jak málo je tento zdánlivý rozkvět jednotlivých oborů zbrojního průmyslu i v Německu (vyjma ovšem na úředních místech) považován za zlepšení hospodářské situace, to vysvětluje ostatně jasně z vývoje kursů cenných papírů v poslední době. Kdežto v prvních týdnech Hitlerovy vlády pod vlivem intervencí ústavů, závislých téměř úplně na vládě, kursy německých cenných papírů byly neochvějně pevné — index říšského statistického úřadu vykazuje od ledna do května 1933 zvýšení z 61.75 na 73.26 — teď se věci od základu změnil, protože bursa si přese všechny intervence začíná uvědomovat skutečný stav německého hospodářství. Bez ohledu na ten velkorysý program opatření práce, který byl uveřejněn v květnu, index klesl již v červnu na 71.5, v červenci na 68.4 a v srpnu na 66.9, a dnes — přese všechna hlášení o zlepšení konjunktury, o snížení nezaměstnanosti a o zvýšení objednávek — je již nižší než na konci r. 1932. Docela obdobný byl vývoj na trhu rentovém: proti indexu 80.45 na začátku roku — po velikých, na úředních místech radostně vítaných vzestupech — se dnes dospělo k číslu asi 76.50, tedy také hluboko pod úroveň, které bylo dosaženo předtím, než se Hitler dostal k moci. Jinými slovy: to t. zv. oživení konjunktury, ty velkolepé, bohužel zfalšované statistiky a ta ustavičná ujišťování, že se začíná prudký rozmach konjunktury, to všechno zůstalo bez vlivu na bursu, a dnes se také tam den za dnem jasněji poznává, jak to s tím předstíraným hospodářským rozmachem ve skutečnosti je.

Vedle čistě hospodářské stránky této německé zbrojené konjunktury, kterou jsme zde naznačili, se však nesmí zapomínat, že celý tento vývoj má také velmi vážnou stránku politickou, která by cizinu měla přinutit k tomu, aby věnovala zvýšenou pozornost té podivné německé „domácí konjunkturě“. Právě proto, že země hospodářsky tak úplně vykrváčená jako Německo, rozhodně nemůže ze zmíněných důvodů vydržet a do nekonečna provádět zbrojení v takovém tempu, projevuje se tam čím dál zřejmější snaha, zakončiti toto období zbrojení válkou. Neboť v tom okamžiku, kdy ani ustavičné škrcení v oboru sociální péče, ani zjevné inflační metody nebudou stačit na pokračování ve zbrojení, v tom okamžiku dospěje německý národ a celá Evropa ke katastrofálnímu bodu hitlerovské politiky. Nikdo, kdo za

německými frázemi o konjunkturě rozeznává střízlivou skutečnost, nebude v pochybnostech o tom, že ten okamžik přijde a přijít musí v době určitě dohledné. Ale okolní svět, mající zájem na uchování evropského míru a evropské kultury, by jen a jen s tohoto hlediska měl posuzovat všechna Hitlerova hlášení o vítězstvích jeho politiky.

Život a instituce

Dr. Karel Kříž:

Tragický vývoj nezaměstnanosti u nás

II.

Vážnost poruch ve světovém, evropském i československém národním hospodářství je patrná nejlépe z rychlosti, s níž rostla nezaměstnanost v Československu. To je sice velmi dobře vidět i na lince, která znázorňuje vyrovnaný vývoj vzestupu nezaměstnanosti od r. 1929 do poloviny roku 1933, ale nejlépe je to zřejmé ze srovnání přírůstků nezaměstnanosti v zimě a úbytků v létě. V zimě vždy nezaměstnanost stoupá, v létě vlivem sezonního zaměstnání a snazší obživy klesá. Hospodářská situace se tedy zlepšuje, když letní poklesy nezaměstnanosti jsou větší, nebo se alespoň vyrovnají zimním vzestupům počtu nezaměstnaných. Bohužel však od zimního období v letech 1928—29 se to nestalo ani jednou. Naopak, vždy jsou zimní přírůstky daleko větší než letní poklesy. Odečteme-li počet nezaměstnaných, o něž nezaměstnanost v létě se zmenšila, od počtu, o něž v předcházejícím nejbližším čase v zimním období klesla, dostáváme přírůstky nezaměstnanosti v ročním hospodářském období. Seřadíme-li je vedle sebe, vidíme především, že od zimního období 1928—29 jsme měli ustavičně jen přírůstky nezaměstnanosti a za druhé, že tyto přírůstky ustavičně se zvětšovaly. Teprve v posledním období nastává zlom, přírůstek se zmenšil proti přírůstku loňskému, ačkoliv ovšem rozdíl není relativně veliký.

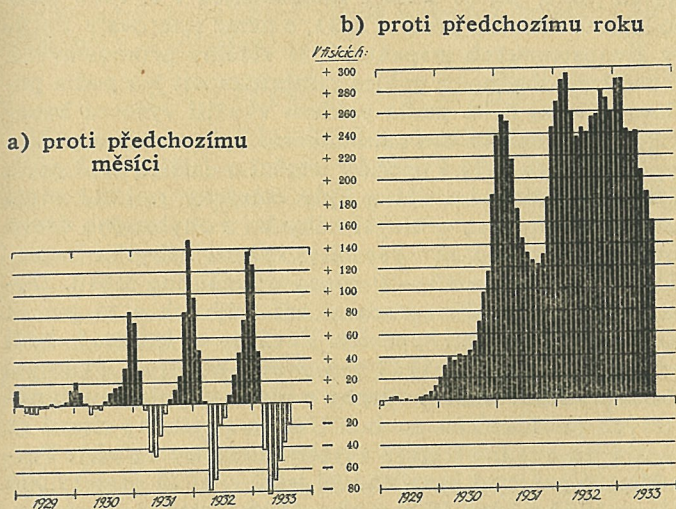
Srovnáním statistických dat zjišťujeme, že v zimním období 1928—29 počet nezaměstnaných vzrostl o 25.827, v letním období nejbliže příštím, to jest r. 1929, počet nezaměstnaných klesl o 20.883 osob. To tedy znamená, že počet nezaměstnaných se zvýšil přes letní pokles celkem o 4944 osob. V zimním období 1929-30 stoupl počet nezaměstnaných o 53.664, v létě 1930 klesl o 14.541, čili se počet nezaměstnaných v období, odpovídajícím předchozímu roku zvýšil již o 39.123 osob, čili právě o devítinásobek přírůstku z předchozího roku. Každé následující srovnání přírůstku ukazuje jen další zhoršení, vždy podstatně horší, než jsme se obávali. V zimním období 1930-31 vzrostl počet nezaměstnaných o 270.508 osob, v létě 1931 poklesl o 133.064 osob, takže přírůstek již činí 137.444 nezaměstnaných, čili téměř pětkrát převyšuje předchozí přírůstek. O rok později se situace dále zhoršila. V zimním období 1931-32 počet nezaměstnaných vzrostl o 422.999 osob, v letním období r. 1932 poklesl o 180.613 osob, přírůstek tedy činí již 242.386 osob, dvakrát tolik, co rok před tím, padesátkrát tolik, co před třemi roky! V zimním období 1932-33 vzrostl počet nezaměstnaných o 466.888 osob, v letním období (od března do srpna) poklesl o 298.582 osob, čili přírůstek činí 168.306 nezaměstnaných. Jak je vidět, přírůstek v letošním roce je sice o hodně menší než loni, ale stále ještě

daleko větší, než všechny přírůstky od r. 1928. Seřadíme-li si tyto přírůstky od zimního období 1928-29 srovnaného s letním obdobím nejbližším, to jest r. 1929 až do letoška, dostaneme tuto řadu čísel, která nám ukazuje, oč v zimě stoupla nezaměstnanost více, než v létě poklesla:

Zimní vzestupy přesahovaly letní poklesy nezaměstnanosti o:

r. 1929	4.944 osob
r. 1930	39.123 „
r. 1931	137.144 „
r. 1932	242.386 „
r. 1933	168.306 „

Oč vzrostl (černé sloupky) či poklesl (bílé sloupky) počet nezaměstnaných v ČSR. v jednotlivých měsících let 1929—1933.

Totéž znepokojující srovnání dostaneme, když propočítáme, oč vzrostl či poklesl počet nezaměstnaných proti předchozímu měsíci téhož roku, anebo proti předchozímu měsíci minulého roku, jak to ukazuje názorně graf. Černé sloupky na grafu umístěné po levé straně škály, jež označují v tisících nezaměstnaných jejich počet, znamenají vzestupy nezaměstnanosti v jednotlivých měsících, bílé sloupky značí poklesy. Srovnání děje se s měsícem předchozím téhož roku. Jak vidět, sahají černé sloupky vždy výše, než bílé sloupky jsou s to poklesnout pod čáru označenou nulovým přírůstkem. (Jde tu o srovnávání přírůstků, nikoliv absolutní nezaměstnanosti, pro niž byl graf a data uveřejněny minule. Nula tu neznačí, že nebylo nezaměstnaných, nýbrž že přírůstek a úbytek se rovnají, čili že nezaměstnanost nestoupla. Tento ideální případ ovšem v našem grafu není, protože nezaměstnanost vždy buď klesla nebo stoupla proti předchozímu měsíci. Nejvíce se tomuto myslitelnému ideálnímu vyrovnání přírůstků a poklesů na nule, čili ani stoupání ani klesání, neboli neměnitelnosti nezaměstnanosti, blíží měsíce třetího čtvrtletí r. 1929.)

Graf umístěný po pravé straně stupnice, která udává v tisících osob přírůstek počtu nezaměstnaných, ukazuje, jak stoupla nezaměstnanost v jednotlivých měsících u srovnání s týmiž měsíci předchozího roku. Jak vidět, není tu ani jeden případ, kdy nezaměstnanost byla menší předchozího roku, ale je zřejmé, že přírůstky nerostly stejně. V zimě vzrostly přírůstky, srovnány měsíc po měsíci, u srovnání s týmiž měsíci předchozího roku, vždy

velmi rychle, černé sloupky jsou náhle hodně vysoké. V létě rostla však nezaměstnanost rovněž, když se srovnávají letní měsíce jednoho roku s minulým, ale méně než v zimě. Ve sloupcích, označujících přírůstky nezaměstnanosti v prvních měsících letošního roku proti přírůstkům v těchže měsících r. 1932 se jeví jistá naděje. Vzestup již není tak nebezpečně rychlý.

Hlavní poučení, jež z těchto čísel plyne, je dvojí: náródohospodářské, že dosud nikdy neprocházela republika tak strašlivou krizí jako v posledních čtyřech letech a že je třeba učinit vše, aby se zlepšily poměry ve světě a vše, abychom se doma odhodlali k tomu, co se dělat dá. To je úkol mnohostranný a zmíníme se o něm později. Druhé poučení je politické: za těmito čísly je skryto úžasné množství bídy obrovských mas lidí. Máme-li přes půl milionu lidí bez práce, je tím zasaženo nejméně deset procent obyvatelstva, protože musíme počítat s příslušníky rodin. Anketa „Pomoc“, kterou loni „Přítomnost“ pořádala, ukázala trochu této bídy z okolí Prahy. Kdo však jezdí po schůzích, mluví k dělnictvu, slyší jeho stesky a vidí, jak dnes žijí nezaměstnaní dělníci i ti, kterým se dříve vedlo poměrně dobře, nedoveďe o těchto číslech psáti bez vnitřního rozčilení. Politické poučení zní: Vláda musí se koncentrovati na tento problém, úředníci musí si uvědomit, že pod okny jejich klidných kanceláří bouří bolestný život, že každý akt, který vyřizují, znamená slzy nebo zákmit úlevy v utrpení jednotlivců, rodin nebo celých obcí. Slyšíme-li, jak pomalu a lhostejně se úřaduje v Zemském úřadě, v některých ministerstvech a institucích, pak si teprve uvědomuje neodpovědnost té části byrokracie, která dosud nechápe, že jde o všechno, a že utrpení blíží se mezi snesitelnosti.

To platí pro všechny politické strany, zejména pro ty, které mají příslušníky dotčené krizí jen potud, že jejich velké důchody se o něco zmenšily. Co to znamená pro strany dělnické, v jejichž sekretariátech se projevy bídy a zoufalství vylévají denně přímo v proudech, lze si snad bez dlouhých řečí představit. Celkem lze říci, že velká část rozhodujících lidí ve velkých i malých veřejných funkcích si stále ještě neuvědomuje, o jak vážnou věc jde při všem jejich úředním konání. Tento článek má právě za úkol jim ukázat alespoň část obrazu.

Jak vypadá nezaměstnanost v továrnách.

Nemáme dosud dat o tom, jaký ohlas mělo v podnicích pro zaměstnanost dělnictva toto strašlivé stoupání nezaměstnanosti v Československu. Čtyřsetstránková úřední publikace velkého kvartu „Zprávy živnostenských inspektorů“, podává o tom obraz jen za rok 1931. Za loňský rok tato publikace, jejíž sestavení dá ovšem mnoho práce, vydána dosud nebyla. Je při tom jistě strašné, že veřejnost o této věci téměř nic neví, protože převážná většina denního tisku si této publikace nevšimla. Naši žurnalisté se honí za sensacemi kriminálními, postelními nebo politickými, ale jen málo z nich si dá práci, jež je spojena se studiem takových publikací. A práce ta by nebyla zbytečná. Její ovoce by se brzy ukázalo, protože veřejnost by si uvědomovala tíži postavení, v němž se naše hospodářství a naše politika nacházejí. Uveďme proto alespoň jen něco z toho, co přinášejí „Zprávy živnostenských inspektorů za rok 1931“. Na datech ze všech okresů celé republiky je vidět, jak již roku 1931 byla situace dělnictva stísněná. Jako tomu musilo býti loni a letos, kdy se poměry ještě tak daleko zhoršily, a kdy po-

čet nezaměstnaných ještě tak prudce stoupl! Chladná čísla našich grafů a tabulek mají tedy bolestné sociální pozadí. Především znamenají, že zaměstnavatelé snižovali mzdy a platy a za druhé, že propouštěli zaměstnance. Tragickou příčutí je naplněno konstatování, které hlásí živnost. inspektoři ze všech krajů republiky, že dělnictvo se snižování mezd a propouštění bránilo chabě, nebo vůbec ne a že namnoze i dobrovolně přistupovalo na snížení mezd, jen aby zabránilo uzavření podniku. Při tom však — i to je tragické — nezaměstnanost způsobila, že při nižších mzdách a menším počtu dělnictva pracovní výkon i pracovní zdatnost stouply. Proč? Prostě proto, že dělníci se snažili zalíbit se více podnikateli, aby si zachránili existenci. Výkon stoupl tedy úsilovnější práci zaměstnanců, dalším zaváděním racionalisace — v této době krise jako by se zapomnělo na to, že racionalisace se nezastavila, naopak, ustavičně pokračovala a zhoršovala ještě nezaměstnanost — a také častějším zaváděním úkolových nebo prémiových mezd. Tak na př. v brněnské továrně na cement stoupla za tři roky plánovitou racionalisací výkonnost o 100 procent, výkon vozíčů, když polní drážky dostaly kulíčková ložiska, o 20 procent, zavedením elektromotorů v tkalcovně o 10 procent. Druhý případ týká se Novospišska, třetí Pardubicka. Zajímavý detail: majitel pardubické tkalcovny přinutil své dělnice, aby se věnovaly po práci sportu, zejména házené, čemuž přičítá, že jejich výkon stoupl z 8000 na 10.000 uzlů na 8 hodin práce. Tragickou příčutí je naplněno vypočítávání, jak různým způsobem bylo dělnictvo nuceno ke snižování mezd a omezování dřívě nabytých výhod, zhoršování pracovních smluv atp. Při tom se rušily různé dřívější příplatky (drahotní, rodinné, vánoční, kampaňové, konjunkturální atd.), čemuž se dělnictvo bránilo vzhledem k strašné tísní chabě nebo vůbec ne.

Mzdy klesly v r. 1931 v cihelnách až o 20 procent, u šamotáren o 10 procent, kaolínky a keramické podniky je snížily až o 30 procent, sklárny o 15 procent, brusírny o 30 proc., úkolové mzdy v kovoprůmyslu až o 25 proc. Zajímavý je dovětek, že hlavně byly sníženy hodné mzdy tam, kde bylo neorganisované dělnictvo. Pily snížily mzdy o 20 proc., přádelny a tkalcovny juty o 23 proc., továrny na ohýbaný nábytek o 33 proc., chemický průmysl až o 40 proc., továrny na obuv až o 30 proc. Publikace zaznamenává obecnou zkušenost, že jak zaměstnavatelé, tak především zaměstnanci i přes nepříznivou dobu uznávali výhodnost kolektivního uspořádání pracovního poměru pro obě strany. Počet stávek a mzdových bojů ovšem přesto vše značně stoupl. Místy zaznamenal i příznivé výsledky, jsou případy, kde podnik, jemuž se dařilo dobře, mzdy zvýšil. Strašná nezaměstnanost je při práci v lesích, jež klesla v důsledku zlomení exportu na 20 procent, hlavně pro bezesmluvní stav s Maďarskem. Také lahvárny zaměstnávaly jen asi $\frac{1}{3}$ dělnictva, jimž snížily mzdy a pracovní dobu asi o 25 proc. Těžký průmysl snížil počet dělnictva až o 40 proc. Na Košicku zastaveno 23 pil z 53 a 12 jich pracovalo omezeně, na Podkarpatorusku jich pracovalo jen 16 z 48, některé však jen část roku. Na Liberecku úplně zastavilo práci 61 textilních závodů, čímž ztratilo práci 10.500 dělníků, 42 továren téhož druhu pracovalo jen 24 hodin týdně. Export textilí do Anglie úplně ustal, na Brněnsku klesl proto stav zaměstnaného dělnictva o plnou třetinu, to jest přes tři tisíce lidí ztratilo trvale práci, ostatní pracují omezeně. Hrozně tím byli poškozeni chudí tkalci

na Českomor. vysočině. Brněnská konfekce ztratila 70 proc. skandinávského exportu, podobně obuvnický průmysl a fezárný, cukrovary propustily $\frac{2}{3}$ zaměstnanců, grafický průmysl sice mnoho nepropouštěl, ale měl o polovinu zakázek méně. Tak líčí Zprávy živnostenských inspektorů rok 1931. Lze si představit, oč horší obraz bídy dostaneme ve Zprávách za rok 1932 a dokonce za rok 1933?

Loni to bylo ještě daleko horší.

O tom si můžeme učiniti do jisté míry obraz z více než stostránkové publikace velkého kvartu, který vydal Ústřední svaz čsl. průmyslníků jako zprávu pro své členstvo za rok 1932. Musíme ovšem mít na paměti, že nejde o data úřední, vypracovaná nestrannou institucí, nýbrž o údaje podnikatelského ústředí zaměstnavatelů. Ale i to, co sami zaměstnavatelé publikují, ukazuje s dostatek jasně, jak se situace zaměstnanců v r. 1932 ještě podstatně zhoršila proti r. 1931, o němž referovaly Zprávy živnostenských inspektorů. U většiny průmyslových oborů lze odhadnouti pokles zaměstnanosti jen podle poklesu vývozu nebo podle poklesu využití výrobní kapacity. Tak v loňské kampani cukerní byl proveden pokles řepního osevu o 24.4 proc., v letošní o dalších 17.3 proc. Těžba a zpracování dřeva byly omezeny r. 1932 proti r. 1931 o 30 proc., průmysl nábytku z ohýbaného dřeva pracuje s 30 proc. své kapacity, výroba nábytku kancelářského klesla na 40—50 proc., normálního stavu. Dyhárenský průmysl nepracoval ani celý rok a to jen se 60 proc. své výrobní kapacity. Továrny na korkové zboží byly zaměstnány r. 1932 jen z 30—60 proc. Průmysl chemický hlásí snížení výroby o více než polovinu, u některých produktů na pouhou třetinu (kyselina sírová se vyrábí jen z jedné třetiny výrobní kapacity a pod.). Porculánový průmysl zaměstnával ještě r. 1929 přes 19.000 lidí, r. 1932 již jen 4000 plně a 4400 částečně zaměstnaných lidí, z nichž převážná část pracovala jen 24 hodin v týdnu! Keramický průmysl využíval sotva poloviny své výrobní kapacity, u vápenického průmyslu klesl počet osazenstva o 50 proc. proti r. 1931. Sklářství je na tom snad nejhůře, pracuje sotva s 25 proc. výrobní kapacity, z 1000 zaměstnanců je jich přes 700 bez práce, většina zaměstnanců pracuje však jen několik dní v týdnu. Vedlo-li se tak sklářství loni, jaké asi poměry jsou letos? V konfekčním průmyslu klesl export na třetinu proti tříletému průměru. Mzdy vyplacené krejčím v prostějovském textilním okrese klesly na 50—60 proc. poválečného standardu! Výstav piva poklesl r. 1932 o 7.9 proc. proti r. 1931, ale proti r. 1929 již o 17.6 proc. Vývoz usní klesl za tři léta s 235 na 64 mil. Kč. Nepočítáme-li Baťovy podniky, klesl počet dělníků u ostatních firem, vyrábějících obuv s 20.000 na 4800 v r. 1932! Export obuvi klesl proti r. 1931 o plných 52 proc. Celulosky a papírny pracují vesměs omezeně, export papíru loni klesl proti r. 1931 o 60 proc. a při tom exportní ceny se snížily o 45 proc. U potravinářského průmyslu se na př. ve výrobě těstovin pohybuje pokles zaměstnanosti mezi 10—15 proc. proti r. 1931 co do výše odbytu, avšak pracuje se jen tolik, že se využívá asi 50 proc. výrobní kapacity.

Průmyslové obory před katastrofou:
textil, stroje.

Přímo strašlivé zhoršení zaznamenává průmysl textilní, který ještě r. 1927 vyvezl textilního zboží za 6.8 mi-

liardy Kč, r. 1931 však jen za 3.9 miliardy Kč, a loni za pouhé necelé 2 miliardy Kč (1.9 miliardy Kč), takže úbytek exportu činí 5 miliard Kč! Co je na tom ztraceno mezd, daní a zaměstnání pro jiné průmyslové obory! U strojírenského průmyslu poklesl počet odpracovaných hodin o plnou třetinu, přes 25.000 dělníků ztratilo trvale práci, četní jsou vysazováni a pracuje se s omezenou pracovní dobou. Těžba kamenného uhlí klesla r. 1932 proti r. 1931 o 16.5 proc., ale proti r. 1930 byl již r. 1931 pokles o 9.1 proc., takže pokles přesahuje čtvrtinu produkce. Sladařský průmysl pracuje s 30 proc. výrobní kapacity, jeho export klesl o 42 proc., r. 1932 proti r. 1931. Severomoravský a slezský svaz průmyslníků hlásí, že počet projetých směn se zmenšil o 24.9 proc. Kdybychom probrali zprávy z jednotlivých oblastí republiky, dostali bychom jenom podrobnosti k tomu všeobecnému zhoršení, ať se označuje jako „nevyužití výrobní kapacity“, „pokles exportu“, „nebo snížení mezd“, či jakkoliv jinak, protože vždy to znamená vzrůst nezaměstnanosti a bídy dělnictva a úřednictva.

Jak klesaly loni mzdy.

Všechna tato omezení výroby a poklesy exportu měly ovšem ohlas nejenom v propuštění zaměstnanců, ale i ve snižování mezd a platů. Podle publikace Ústředního svazu čs. průmyslníků za rok 1932 se pohybuje další průměrné snížení mezd průmyslového dělnictva mezi 5—7 proc. V cukrovarnictví byly mzdy sníženy o 6 proc. dělníkům, na 3 proc. úředníkům proti předcházející kampani. U dřevobrábějího průmyslu byl bezesmluvní stav, to jest, zaměstnavatelé vypověděli kolektivní smlouvy, zaručující minimální mzdy a upravovali si v každém podniku mzdy „individuálně“. To znamená přirozeně vždy ještě ostřejší snižování mezd a platů. V chemickém průmyslu nastalo snížení mezd o 5 proc., v porculánovém o 8 proc., v cementářském o 7 proc., ve sklářství a v průmyslu prádlovém o 6 proc., ve výrobě nákrčníků o 15 proc., v obuvnickém průmyslu o 50 proc. (!), poklesly úhrny mezd proti předešlému stavu a mzdy byly dělníkům, kteří v práci zůstali, sníženy o 10 proc.! Ve sladařském průmyslu činí snížení mezd dělníků o 5 proc., v hornictví 7.5 proc., v textilním průmyslu 7 proc. Při tom však se v ostatních průmyslových oborech hlásí zrušení vánočních přídavek, různých přídavek rodinných a všech těch různých „výpomocí“, které se staly součástí platů a mezd. Tu se zdá, jako kdyby mzdy sníženy nebyly, ale ve skutečnosti to též znamená snížení mezd o 6—15 proc.

Tak vypadaly tedy poměry dělnictva a úřednictva v našem průmyslu a obchodu r. 1932 podle zprávy zaměstnavatelské. Není pochybnosti o tom, že příští publikace úřední nás poučí ještě o dalším zhoršení mzdových poměrů. Nezaměstnanost není tudíž jen tragikou pro ty, kteří práci ztratili, ale i pro ty, kteří ji dosud mají, nevědouce dne ani hodiny, kdy ji též pozbudou, ale již nyní ztrácejí průměrně desetinu svých příjmů. Připočteme-li k tomu, že r. 1929-30 počalo již první snižování mezd a platů, nejsme daleko od pravdy, řekneme-li, že poslední léta soudobé hospodářské krise nejen zbavila půldruhého milionu lidí práce a pevných příjmů a odkázala je na podpory, ale i že srazila příjmy zaměstnaných nejméně o jednu čtvrtinu až jednu třetinu a u těch, kteří jsou z práce na

čas vysazováni a střídají se tedy jen v práci se svými soudruhy v zaměstnání anebo pracují jen po několik dní v týdnu, zmenšila jejich příjmy i pod polovinu příjmů, které měli r. 1929!

U průmyslového zaměstnanectva znamená tudíž hospodářská krise snížení úhrnných mezd a platů o 30—50 procent. Jak nemá toto snižování platů působit na další zmenšení kupní síly, jak nemá působit další zhoršování nezaměstnanosti?

Avšak data o příčinách naší hospodářské krise, o úpadku našeho exportu a importu, o vzrůstu racionalisace a bídy zaměstnanců jsou neméně strašlivá.

literatura a umění

B. Markalous:

Adolf Loos zasloužil se o civilisaci

V.

A ještě jednu věc můžeme dobře rozeznat, zamýšlejíce se nad oblekem ženským a mužským. Suknice, dlouhé až po kotníky sahající roucho bylo vždycky společným znakem všech, kdo nepracovali tělesně, kdo byli povýšeni nad životem, kdo neměli s hrubými světskými věcmi co dělat. To je princip smyslného ženství, které chce být vždy povyšováno do vyšších duchovnějších romantičtějších oblastí, které chce být něčím mimo prosaický svět, tedy čímsi zvláštním, mimo obvyklý řád: ilusí, vytržením, opojením. Vznesený člověk v starověku, nebo středověký šlechtic nosil dlouhý šat nebo suknicí. Jeho sluha, který tělesně pracoval, nosil kalhoty. Tak tomu je ještě dnes v Číně: u mandarinů suknice, u plebejských kulí kalhoty. Náš klerus zdůrazňuje suknicí své vyšší poslání. Panovník obléká při slavnostních příležitostech zlatem zdobenou suknicí. Zrovna tak uherští magnáti. Císařský kabát není nic jiného nežli zakrnělá suknice — kterou oblékáme jen při slavnostních příležitostech.

Ale všude tam, kde je práce, panují kalhoty! Tělesná výchova a sport je také práce. A velmi namáhavá práce. Děkujeme vlastně rytířstvu 13. století, které velmi milovalo jízdu na koni, za svůj krátký oblek. Žena nesměla jezdit na koni, jako nechodila na lov. A když byla na kůň připuštěna, směla mít dlouho zase jenom svou sukni. Právo na tělesnou výchovu a sport vymohla si žena teprve v posledních letech. A hned ovšem kalhoty! Jako se dělal jezdcí na koni ve 13. století společenský ústupek, že místo složitého suknicového kroje směl mít kalhoty, tak dnes děláme ženě, která jezdí na bicyklu také ústupek, že smí nosit krátkou sukni, nebo dokonce kalhoty.

Kalhoty, to je práce, to je rovnost s mužem, to je demokratický princip. Všude, kde žena byla připuštěna k tomu, aby si tělesnou prací vydělávala — všude natáhla kalhoty: tak v belgických dolech, tak salašnice v Alpách, tak rybářky u Severního moře.

„Ale kráčíme do nové, významnější doby. Už ne působením na smyslnost, nýbrž prací, vydotybytou hospodářskou neodvislostí, dojde žena rovnoprávného postavení s mužem.“

Hodnota či bezcennost ženy nebude klesat nebo stoupat se smyslností. Potom ztratí samet a hedvábí, květiny a stuhu, pera a barvy svou působitost! Zaplať Pánbůh, že zmizí!“ („Neue Freie Presse“ 21. srpna 1898).

„V Číně nosí muži sukně, ženy kalhoty — na západě je tomu naopak. Ale je k smíchu, uváděti tyto malichernosti ve spojení s božským světovým řádem, s přírodou a morálkou. Pracující ženy nosí buď kalhoty nebo krátké sukně. A ženy, jež nemají už docela nic na práci, nechť s pánem-bohem tahají za sebou svoje dlouhé šaty. Muž, který chce ženám předpisovati sukni a módu jen ženskou, doznává tím, že pohlíží na ženu jako na sexuální nevolnici.“ (Pestrý týden 1928.)

V poměru muže a ženy lze pozorovat poslední dobou ještě jeden silný proud, který vychází z Anglie a který je svou podstatou helénský. Je to jakás obměna lásky platonské, jejíž příkaz zní: Žena budiž mužem do dobrým kamarádem!

A je zajímavé, že tomuto hnutí dámské kostymnictví se hned přizpůsobilo a vedlo k vytvoření „tailor made costume“ — dílen pro dámské šaty šité pánskými krejčími.

Itu jsou naše šlechtické kruhy dobrým ukazatelem. U vysoké aristokracie žena necení se jen jako žena vzněcující pudů mužů, spíše hodnotí se po způsobu mužském určitým rysem vznešenosti. Tyto ženy aristokratů oproti se od vládnoucí dámské módy tím, že svými úbory zřetelně projevují mužskou snahu po důstojnosti a vznešenosti.

Lidé se nemohou potom dost vynadivit té prostotě a jednoduchosti ženských úborů, jež vládne v aristokracii.

O stavitelství jako závěrečném článku lidského odívání.

Teprve nyní, když jsme si probrali lidskou kůži, boty, šaty, můžeme, vykládající si Loosovy názory, shrnujíc rozházené jeho výroky v řadu a systém, přejít ke stavebnictví a jednati o něm podle principu odívání. Strom je oděn kůrou. Člověk je oděn nejprve kůží, pak prádlem, pak oděvem a konečně bytem a domem. Z každého tohoto oboru lze vyvoditi oděvní zákony. Odívání předcházelo umělou stavební konstrukci. Vysvětleme si to! Chtějme vytvořit teplý útulný pokoj. Nemusíme dlouho hledat látku, která by nám posloužila. Bude to tkanivo — pokrývka. Hmota, která je teplá a útulná to jsou koberce. Položíme tedy jeden koberec na zem, ze čtyř koberců uděláme stěny a pátý koberec bude strop. Ovšem — z koberců nemůžeme postavit dům. Ale stan, t. j. pokoj vytvoříme snadno. Koberce v našem případě musíme na něco pověsit, závěsy vyžadují kostry, která by je držela ve správné poloze.

Z toho vyslovme důležitou pravdu: mají-li všechny vhodné hmoty pro umělce, sochaře zásadně stejnou tvárnou hodnotu, mají stavební hmoty pro stavitele hodnotu velmi různou, protože pevnost stavby a proveditelnost daného úkolu vyžaduje hmot a technických zařízení, která mají s vlastní věcí — v našem případě obytným prostorem — souvislost nepřímou, ba, třeba velmi vzdálenou. Stvořiti teplý útulný byt, jest, jak jsme si to ukázali s koberci, primérní úkolem architektů! Vynalézti konstrukci, která by držela šest koberců obytné prostory jest druhotný architektonicky-technický úkol.

To je správná a logická cesta, kterou by se mělo stavitelství brát. To je táž cesta, kterou se naučilo lidstvo stavět v tisíciletém vývoji. Přikrývka, kterou se člověk oděl, kterou se člověk chránil

před zimou a deštěm je nejstarší architektonický prvek.

Jsou, bohužel, architekti, kteří to dělají obráceně. Jejich tvůrčí obraznost nezaměstnává se nejprve člověkem, jeho přikrývkou, obytnou místností, nýbrž zdmi a co z toho jejich tělesa, vytvořeného zdmi zbudě — to jsou potom obytné místnosti. To je úplně obrácený, falešný způsob, který odporuje vši přirozenosti, vši lidské zkušenosti a celým dějinám.

Obuvník vychází z funkce chůze a neměnného tvaru nohy, švadlena, která šije košile, myslí na to, abychom mohli volně vládnout rukou, abychom se mohli bez nebezpečí, že košile praskne, sehnout, výrobce ponožek myslí o lidské noze a o tom, aby se ponožka dala pohodlně navléknout, aby se nesrazila v prádla a aby vydržela co nejdéle. Váš klouboučník pokryje vaši hlavu plstěnou pokrývkou, aby vám bylo teplo nebo vyrobí slaměný klobouk, aby byla hlava ve stínu a přece na ní váł příjemný, ochlazený vzduch. Ani ho nenapadne, aby vám všel na klobouk všelijaké cinkavé klim bim. To dělají jen rekruti a ne pořádný kloboučník. Všichni ti výrobci snaží se o přesnou, věcnou formu, takovou, jak to odpovídá funkci, smyslu, účelu a jestliže se uchýlí, tedy jen o milimetr, trochu výš, nebo níž, barvu takovou, v jiné sezoně onakou, ale svým celým vzhledem zůstává věc stejná, jasná, ozdobnostmi nezakrytá — nahá. Obuvnictví, švadlenství, pánští krejčí, to jsou poctivá řemesla, poněvadž mají na zřeteli věc a jen věc.

„Ale dnešní architektura, psal Loos, je řemeslo nepoctivé. Dnešní páni architekti (roku 1900) se domnívají, že nesmíme mít architekturu nahou, nýbrž oblečenou. Jako by se řeklo: nebotu jak je, nýbrž botu oblečenou, do něčeho ještě zabalenou, ne košili, kabát, vestu, kalhoty, jak jsou, nýbrž tyto části oděvu něčím ještě přikryté. Ne sedlo, ale oblečené sedlo: U mělecko-průmyslové sedlo! Povím vám povídku o jednom hodném sedláři. Dělal dobrá sedla. Tedy moderní sedla. Ale on to nevěděl. Věděl jen, že dělá sedla. Věděl, že dělá sedla jak nejlépe umí. Tu vzniklo v městě podivuhodné hnutí. Slulo secese. Snažilo se o výrobu věcí jen a jen moderních. Když sedlář o hnutí uslyšel, donesl své nejlepší sedlo k vůdci secese. Pravil mu: „Pane profesore (vůdci hnutí byli hned profesory), pane profesore, slyšel jsem o vašich zásadách. Jsem také moderní člověk. Chci pracovat moderně. Řekněte mi, zda je moje sedlo moderní?“ Profesor prohlédl sedlo a měl k mistru dlouhou přednášku, v níž zdůrazňoval slova „Umění v řemesle“, „Individualita“, „Hermann Bahr“, „Ruskin“ a jiné. Výsledek byl: „Nikoli, to není moderní sedlo!“ Mistr odešel zahanben. Přemýšlel, pracoval a zase přemýšlel. Ačkoliv se namáhal vyhověti požadavkům profesorovým — vyrobil přece zase jen své staré sedlo. A zas šel, smuten, k profesorovi. Stěžoval si mu. Pan profesor zkoumal jeho pokusy a pravil: „Milý mistře, nemáte fantazie!“

Tak tedy! Neměl patrně té pravé představivosti. Vždyť ani nevěděl, že je jím sedlařině třeba. Kdyby ji byl měl, byl by asi malířem nebo sochařem, také možná básníkem či skladatelem. Profesor pravil: „Přijďte zítra zas! Jsme tu k tomu, abychom povznesli průmysl a obohatili jej novými myšlenkami. Uvidím, co lze pro vás učiniti!“ A ve své třídě vypsál soutěž: „Návrh na sedlo.“ Druhého dne přišel sedlář zas. Profesor ukázal mu čtyřicetdevět návrhů. Měl čtyřicet čtyři žáky, pět návrhů načrtl sám. V těch jeho návrzích sedla byla obzvláště „nálada“.

Dlouho prohlížel mistr nákresy a jeho zrak se rozjasňoval. Potom řekl: „Pane profesore, kdybych tak málo rozuměl jízdě, koni, kůži a práci — měl bych vaši fantazii!“ Žije nyní šťasten a spokojen. A dělá sedla. Moderní? Neví. Sedla!

Této povídky, která prošla celým světovým tiskem a kterou přes to nemůžeme vynechat, je třeba rozumět. Tím sedlářem mínil sebe sama a tím panem profesorem myslil arch. J. Hoffmanna, vůdce Wiener Werkstätte.

Tak tedy: páni architekti chtějí dělat oblečená sedla a oblečené domy. Domy, které by na sobě měly ornamentální útvary, kde by účel stavby byl co možná nejméně zřetelný, dům pod umělecko-průmyslovým šátem, zrovna tak, jako tkví ženské tělo pod načechraným, módním výrobkem dámské krejčově. „Dělejte dámské šaty!“ radil Loos, kterému si spolupracovníku Wiener Werkstätte a bylo z toho velké pozdvižení proti urážejícímu Loosovi, z urážky dílen nad všecko povznesených. Ale za několik let se dočkal Loos satisfakce: proslavené vídeňské umělecko-průmyslové dílny opravdu zřídily ateliery pro dámskou módu, které dokonce finančně prosperovaly (jaká pohana pro umělce — finanční zdar!).

„Nikdy nepochopím,“ volá Loos, „proč musíme architekturu oblékat!“

Na akademiích dostávají naši architekti výchovu: „Jak to bylo dřív krásné — a jak to dnes nestojí za dníc.“ Já ji dostal rovněž. A leta to trvalo, než jsem tuhle nemožnou výchovu ze sebe vymučil, než jsem se převychoval.

Dámští krejčí jsou k tomu, aby vymýšleli nové formy dámského úboru. Ale takové počínání architektovi nepatří. Celý život jsem se snažil, abych dělal poctivou stavebně řemeslnickou práci a ničeho jsem se tak ve svém životě nevaroval, než abych dělal nové formy.”

Architekti jsou k tomu, aby pochopili hloubku života, aby promysleli potřebu až do nejzazších důsledků, aby pomáhali sociálně slabším, aby vypravili co největší počet domácností dokonalejšími, užitečnými věcmi a nikdy nejsou tu architekti k tomu, aby vymýšleli nové formy. Ale to jsou všechno názory, které ještě dnes, v Evropě, pochopí tolik lidí, že by je na prstech jedné ruky spočítal.

Na zlomku století byl dekor a kreslicí prkno hlavní nástroj většiny architektů.

Já, Adolf Loos, vůbec nepotřebuji své návrhy kreslit. Dobrá architektura se může mluvit nebo psát.

Parthenon možno psát!

Jedna z největších překážek, proč celé dílo Adolfa Loose nebylo dlouho známo, byl jeho odpor k fotografování staveb a interieurů. Zvláště ovšem vnitřních stavebních prostor. Tušil, že skutečné vidění a citění prostoru a fotografie sebe dokonalejší jsou dva rozdílné světy. Tvrdil, že to, co je na fotografii, je něco zcela jiného než skutečnost. Bránil se ještě 1925, když jsem na něm žádal fotografie. Jeho interieury se prý vůbec nedají fotografovat a že on je tvoří s úmysly zcela jinými, než s těmi, aby se věci daly dobře fotografovat. „V tom je ten rozdíl,“ říkal, „že nynější architekti zařizují ne, aby se dobře bydlilo, ale proto, aby to při fotografování hezky vyšlo. Ukažte mi jakoukoliv krásnou fotografii nějakého interieuru a já vám to dokážu — přímo budu demonstrovat — jak pro tu fotografii pracovalo rýsovací prkno, aby vyhovělo fotografické čočce mechanickým, už proto vypočítaným skladem linií stínů a světla. Mechanické rýsování hoví zase jen něčemu mechanickému

— tu tedy temné komoře. Moje zařízení vypadají na fotografiích mizerně a neefektivně. Fotografie odhmotňuje. Člověk si neudělá z fotografického snímku vůbec správný názor. Já naopak chci, aby člověk, který bydlí v zařízení, které jsem navrhl, cítil kolem sebe hmotu. Aby na něj působila. Aby hmatal ten či onen uzavřený prostor. Aby i očima cítil tkanou látku, dřevo, aby zařízení všemi smysly vnímal, aby si pohodlně sedl a cítil židli na velké ploše svého tělového smyslu, hmatu — vnějšího hmatu i toho „vnitřního“. Aby řekl: „Tu se opravdu bydlí a sedí dokonale!“

Jak já mám někomu — pomocí fotografie — dokázat, že se dobře sedí na této mé vyfotografované židli? Tak vidíte, fotografie nepovídá nic! Fotografie kreslí hezké nebo méně hezké obrázky. Fotografií se lidé odvádějí od nejlástnější věci a upoutávají se na formu. Fotografie tím, že zdůrazňuje formální vlastnosti věci, svádí a falešně vychovává. Skvěle vybarvičkované architektonické návrhy interieurů a fotografie mají na svědomí to, že se lidé nechtějí zařizovat, aby dobře bydlili — nýbrž, aby to hezky vypadalo. Fotografie tedy klame. Návrhy klamou. A já nikdy nechtěl nikoho podvádět.

Naši architekti vyrůstají z této metody klamání a zakládají svou proslulost na pěkných výkresech a krásných fotografiích. Dělejí tak vědomě, protože vědí, že jsou lidé bezradní. Vědí dobře, že lidem stačí výkresová nebo fotografická iluze, aby se pro něco rozhodli a aby se tím zase — tímže způsobem, výkresově a fotograficky — chlubil.

Při tom jsou klienti tak málo k sobě samu upřímní, že když na ten klam architektů přijdou, když v těch výkresech a fotografiích opravdu a s velkým sebezapřením bydlí — že si to ani nechtějí přiznat — a klamou zase — obrázkově a fotograficky — své návštěvníky.

do ba a lid é

Franta Hron:

Epilog jedné elegie

Provokace, která se nepovedla. Trampské elegie — vlastně několik poznámek o trampech a trampingu (elegií to nazvala teprve „Přítomnost“, která vycítila jejich sentimentalitu) — chtěla být pouze menší sentimentální provokací. Literární provokací několika lidí a — jednoho mládí. Konkrétně: mládí let 1929 až — třeba dnes. Mládí mezi dvaceti a pětadvaceti lety.

Provokace se nepodařila. Nechtěli jsme jen poznámky a „škyty jednoho produkta buržoasie“ (a snad i poznámky Franty Šerifa, Karla Melíška, Kuzmy nebo ironickou glosu v rudém tisku) — chtěli a čekali jsme víc na poznámku někoho z těch tisíců Kurt Schmidtů „života za našich dnů“, prošlých trampem. Poznámku někoho z těch tisíců studentů bez perspektivy a šestistokorunových existencí. — Nepodařilo se to a proto zkusíme sami ukázat stručně kousek tohoto mládí.

Vracíme se ještě jednou k „trampismu“ občana Inglmayera.

Zde by měly kvést bodláky. Nejprve ukážeme loyálně jeho pravdy. Připustíme ochotně, že protějšek ein braver Soldat z Libřice a Svatojánských proudů z let 1920 byl tím prvním trampským živočichem českého nebe. My ostatní, z let 1929 a 1930, ještě dlouho po tom jsme hledali exotiku a modré dálky s Vinetou pana Karla Maye, potom s Jack Londonem nad barevnou mapou Jižních moří a v hledištích mizerných periferijních biografů. Připustíme dokonce i to, že jeho remarquovské generaci náleží ona sporná a pochybná čest býti našimi vzory. Generaci, která nechtěla, nebo nedovedla, naléztí svoje místo ani v řadách aktivní buržoasie ani ve frontě socialismu. To byla generace, která si pak z této svoji nemohoucnosti udělala ctnost a nakonec i kšeft a stala se „rozbitou“. Ostatně to byly jen trosky jedné generace. Nasadila si masku „otrlosti“ a anarchie tak důkladně, že pak přestávala časem poznávat rozdíly mezi skutečností a touto svojí přetvářkou. To ji ovšem nevadilo ani dost málo, aby ve všedním životě nebyla stejně střízlivou jako její aktivnější druzi v řadách.

Inglmayer je jedním z nich. Karel Melíšek, pan Langhans a jistě i jeho pan šéf by vám s určitostí potvrdili, že je to pozemšťan v civilu a v praktickém životě dokonale mírumilovný i pilný úředník, ochotný a uctivý i dobrý a počestný otec rodiny. Dokonale takový, jak ho charakterisoval (s Kuzmou) Karel Melíšek. Jediný jeho koníček je — anarchismus (přirozeně, že pouze ten literární a ideový). Škoda, že je to dneska záliba poněkud méně vkusná než filatelie, rybářství nebo zahradničení.

To, o čem zde psal, je snad tak trochu historie jednoho mládí, třísek remarquovské generace, lidí otrávených a rozvrácených niter — nebo aspoň tak vypadajících. Ale není to historie trampingu. Sociolog, který se bude o toto hnutí mladých lidí zajímat, uvidí i pozitivní stránky, nejen kašlání na bohy a sentimentální cynismus. Bude ovšem hledat jinde než u hvězdiček trampského literárního nebe a v trampských provokačních elegiích. Dopisy prostých vojáků trampingu, některé verše jejich zpěváků a básníků mu je ukážou líp než různé ty subjektivní historie.

Snad zde zůstane ještě dál něco, co si bude říkat trampung, ale už nikdy to nebude ono masové hnutí mládeže z let 1930. Bude zde sice stále mládí, plné stejných rozporů — ale chaos dneška, bída, tíseň a hladové zítřky už nepovedou nikdy k pubertální romantice trampingu jako východisku. Zůstane zdravý weekend a rekreace, budou stále lživě anarchistické třísky generací, bude obtížná z půlky trpěná umělecká bohéma, ale nebude to nikdy armáda tisíců idealistických materialistů.

Ještě dvě cesty trampingu. Ideologii tohoto hnutí vyráběli kromě Inglmayera ještě dva trampští generálové. Franta Šerif a Gézo Včelička. (Všichni tito lidé byli skoro stejného stáří).

Franta Šerif. Stručně: Muž v určitém čase mezi trampy nejpopulárnější. Stejně dobrý psycholog jako Inglmayer. Člověk, který být poněkud méně rozumný, byl dneska trampským poslancem komunistů. Představenoval do značné míry většinu (kromě skalních, inglmayerovských). Ukazoval cestu realistického romantismu sobot a nedělí. Zdravý, robustní, bez problematiky. Propagátor obchodně lyrického socialismu. A to byla pak odrůda, která po proklamovaném soumraku skle-

nic a vyřízení inglmayerovštiny se stala největším nebezpečím „usměrňování“ trampingu komunisty.

V modré dálce rudý květ. A konečně včeličkovský anarchismus s východiskem ke komunismu. S praxí opačnou. Směr, který vypadal navenek neaktivnější. Ono se to zdálo pěkné: Udělat z trampingu mladého, zdánlivě pouze protiburžoasního hnutí, hnutí přísně třídní, hnutí proletářské mládeže. Přední šiky Komsomola. — A proto ta nešťastná láska komunistů k trampům, nešťastná především pro komunisty. Špatná psychologie a špatná taktika se zde vymstily.

„Tady je buržoasie, tady proletariát. Mezi tím sociálfašismus. A na konci imperialistická válka.“ Tak se správně stavěly otázky. A výsledek? — Je to škoda, že všechno není tak přímočaré, jednoduché a prosté, jak si to naši komunisté představují.

A ještě jednou se vrátíme. Tak vyrůstalo jedno mládí. Mládí stejně naivní jako dřívější. Procházející stejnými problémy jako třeba vaše, čapkovské nebo i pozdější.

(Možná že teď bude autor poněkud pathetický, něco vynechá, zapomene a jiné přidá. Není sociolog a jde mu jen o několik poznámek.) Snad „Přítomnost“ a pan Karel Čapek budou nespokojeni s neurčitostí a některými rozpory — co na tom. Mohou si to opravit — ani tohle mládí není dnes spokojeno s neurčitostí a určitými rozpory, jak „Přítomnosti“, tak Karla Čapka.

Snad bylo tohle mládí přece poněkud jiné. Sensitivnější. Silněji citové. A snad i trochu zženštilé. Procházel stále ještě mlhavým a neurčitým socialismem wolkerovského svatého Kopečka. Věřilo stejně v něj, v stroje, Lenina, dobrého Ježíše Krista, lásku a vím já v co ještě. Bylo to udýchané a zmatené mládí s udýchanými a zmatenými problémy. Socialismus, náboženství, nacionalismus, otázky mravní, existenční, sexuální. Prostě mládí normálního života.

Dopisy a verše v „Studentském časopise“, večerní besedy s děvčaty na vsích, dopisy kamarádům, hovory v přestávkách pokračovacích škol se stávaly svědky nadšeného pozitivismu tohoto mládí. Stejně jako není pesimismus trvalým duševním stavem člověka, tak ani mládí není přirozená stálá negace. (I do „Přítomnosti“ zaléhala někdy ozvěna: Studentská diskuse Anky Krausové o mladých, starých a náboženství, poznámky O. Rádlá o nové sexuální morálce).

A vzpomínáte si, co tohle mládí od vás dostávalo?

Labyrint světa a ráj srdce. Stará silná generace mu byla cizí. Ona sama byla příliš zaměstnaná, aby měla čas věnovat pozornost jeho naivní neklidnosti. „Však ona z toho vyrostel!“ A tak přicházela do bližšího styku pouze s jednotlivci, kteří nacházeli individuální východiska v stále rostoucím chaosu. Dále (a nejvíc) s generacemi konjunkturálními a nebo s remarquovskými, rozhlodanými nitry. To byli učitelé a vůdci.

Reakcí malátného socialismu vznikl nový šovinistický nacionalismus a čistý, materialistický komunismus. Reakcí na některé jeho výstředky renesance katolicismu a stále větší zmatek a zrady vzdělanců.

„Morálka je nástroj buržoasie. Blaho vlastní zákon nejvyšší. Panenský věneček je maloměšťácký fetiš.

Jen víra a Bůh tě uzdraví. Socialismus stavíme nejvyšší. A tak dál. Každý den nová hesla. A všemi znovu zrazovaná.

I zamilovaný Komsomolec chtěl dále svoje děvče jen pro sebe a zabíjel se, stejně jako měšťák, z nešťastné lásky. Blaho vlasti zůstávalo stále za blahem kapes. A socialismus, jako všecko, nasákl novou kúpeckou morálkou. A to je morálka krvavě vážná — pro socialismus ještě víc než pro buržoasii, které pomáhá tradice a duchovní setrvačnost. Socialistická fronta se ocitla v groteskní situaci: Na komunismus začali nejvíce nadávat otrávení inglmayerovští komunisté. Šosáctví socialismu se smát inglmayerovští socialisté a ostatní propagátoři různých teorií otrlosti. A tak se mládí dostávalo do atmosféry laciné rebelie. Pevným zůstával jen starý mravní kredit Masarykův.

Přicházel tramping. Mládí stále ještě zdravé hledalo únik z chaosu a problematiky všedních dnů. To byla vlna nového vitalismu, pudová a smyslová reakce. Zdánlivé východisko z labyrintu světa do ráje srdce. A mezi tím ovšem i „trampism“ měšťáckých dobře udělaných kluků, rouhajících se a hřešících v závětrí.

To mládí nebylo ani anarchistické ani rozbité. Bylo jen plné rozporů. Chtělo najít nějakou novou sentimentalitu. Někdy cítilo strach z něčeho neurčitého. Mělo také svoji masku: tolerantní skepticismus a mírnou ironii. — A dosud hledá novou životní stabilitu a cestu ze slepé uličky, do níž se dostalo.

otázky a odpovědi

K čemu má stát právo

I.

Vážený pane redaktore,

v „Přítomnosti“ bývají uveřejněny různé stesky a bolesti z veřejného života, a proto prosím, abyste popřál místa i mým několika rádkům. Dovolila bych si dát veřejnosti a zejména právníckým kruhům tyto otázky:

1. Má stát jako zaměstnavatel právo, pensionovat svého definitivního zaměstnance, ač se ničím neprovinil, a odepřít mu odpočívne zaopatřovací požitky, na něž si po léta platil?

2. Je pense státního zaměstnance dar, který může stát dát anebo odepřít podle své libovůle?

3. Je dekret definitivního státního zaměstnance smlouva se státem, v níž se na jedné straně zaměstnanec zavazuje k určitému druhu práce a k placení pensijních příspěvků, a na druhé straně se zavazuje stát platit zaměstnanci určité služné a po smluvené době odpočívne požitky? Jsou či nejsou o obě strany vázány plnit tyto závazky?

4. Je tato smlouva obdobná smlouvě pojišťovací?

5. Směla by pojišťovna beztravně prohlásit, že svým pojištěncům, ačkoli správně platili prémie, nevyplatí pojištěný obnos? Nebyl by to podvod, kdyby tak učinila?

6. Srovnávají se s pojmem práva a spravedlnosti návrhy úsporné komise „nechat odpočívat zaopatřovací požitky prodvané státní zaměstnankyně pensistky až do doby, kdy její manžel zemře?“ To by totiž znamenalo, že by mnohá nedostala vůbec nic z toho, co zaplatila na pensijních příspěvcích, mnohá velmi málo.

7. Je kumulací požitků, když manžel a manželka pobírají každý svou pensí, na kterou si po plnou služební dobu rádně platili?

8. Můj konkrétní případ: Platila jsem po 35 let předepsané pensijní příspěvky, takže jsem zaplatila tisíce, abych měla po hmotné stránce klidné stáří. Je možné, abych nedostala nic, leda snad, když bych přežila svého manžela, po němž však bych měla i tak právo na pensí, na niž on po celou služební dobu platil? Neměla bych právo, soudně vymáhat vrácení zaplacených příspěvků pensijních i s úroky?

Jedna z těch, které mají být postiženy.

II.

Vážená paní,

předložili jsme Vaše otázky důstojnému zástupci právní vědy a sdělujeme Vám jeho odpověď:

K otázce 1. a 2.: Stát nemá právo k věcem, o nichž se zmiňujete. Pense není dar, který stát může odepřít dle své libovůle.

K otázce 3.: Otázka je v právní teorii sporná. Jedni praví, že je to veřejnoprávní smlouva, druzí, že je to autoritativní akt svrchovanosti státní.

K otázce 4. a 5.: Analogii mezi instituty práva veřejného a soukromého nauka nepřipouští. Poměr veřejného zaměstnance k veřejné moci je upraven zákonem. Tento poměr se všemi jeho důsledky může změnit opět jen zákon. Zákon usnesený ústavou a k tomu oprávněnými činiteli a řádně publikovaný je závazný pro orgány veřejné moci stejně jako pro strany; ať odpovídá individuálním nebo obecným pojmům spravedlnosti a mravnosti nebo ne. Učiní-li tedy zákon opatření, o kterých se zmiňujete v bodech 6. a 7., nebude stranám, nežli se před ním sklonit. Ovšem úsporná komise není zákonodárce, a její návrhy nejsou zákon. To znamená: usnesení úsporné komise není zákonem. Celá sněmovna by musila přijmouti takový zákon. Pouhé usnesení úsporné komise není pro Vás závažné, dokud nepřijde zákon, spor byste vyhrála.

Toto je suchá odpověď učencova, pokud se právní stránky týká. Člověk politický by se ovšem více rozhorlil, neboť by uvažoval zejména o tom, zda takový zákon, který jedině by Vás mohl zbavit Vašich dosavadních práv, „odpovídá individuálním nebo obecným pojmům spravedlnosti a mravnosti“.

Redakce.

dopisy

Hlas z agrární strany

Vážený pane doktore Hejdo!

Napsal jste do č. 40 „Přítomnosti“ pojednání pod názvem: „Deflace této vlády“. Sleduji pozorně, co se odehrává v hospodářské oblasti veřejného života, a proto mi budiž dovoleno, abych k problému, kterým se ve zmíněném článku zabýváte, připojil několik poznámek.

Souhlasím s Vámi v přesvědčení, že jednoroční bilance vlády v cenové politice je velmi chudá. Neudělalo se dohromady nic, co by stálo za pozornost. Zůstalo jenom při pokusech, které většinou ztroskotaly. Nemám důvodů k tomu, abych nevěřil, že Československo patří i v potravinách mezi nejdražší země na světě. Avšak nejvyšší ceny si především podržela některá odvětví průmyslová. Odvoláváte se na své články od určité doby, v nichž jste dokazoval, že ČSR. bude vyražena ze světové soutěže, nepřizpůsobí-li se poklesu cen těch zemí, jejichž cenová hladina je nižší, což je jim podle Vašeho názoru umožněno celním systémem nebo menší organizací kartelovou. Vaše prognosa byla zásadně správná. Československo dnes patří mezi státy, jejichž vývoz byl v posledních letech nejvíce postižen. Řekneme si proč. Zdá se mi, že proto, poněvadž státy, kam jsme dříve průmyslové výrobky vyváželi, vybudovaly si v posledních letech průmysl vlastní, který chrání cly, kontingenty, povolovací řízením, opatřeními devisovými a jinak. Pak také proto, že naše průmyslové výrobky, pokud se ceny jejich týče, nejsou schopny soutěže. Vysvětlují si to vysokými výrobními náklady u nás, celkem nepříznivými podmínkami pro větší rozsah obchodů kompenzačních a sociálních a valutovým dumpingem, proti kterému je za daných poměrů s naší strany jakákoli obrana téměř vyloučena.

Usuzujete správně, jestliže tvrdíte, že cenový problém, dnes tak akutní vyžaduje mocenského řešení. Pro to dané předpoklady nejsou právě ideální. Protože máme parlamentní vládu, je možné jedině na základě co největší plné moci. Při tom nesmí vláda připustit, aby se v ní i nadále uplatňovaly více než jí může být zdrávo úzce stranické zájmy politické. Měla-li v poslední době dost odvahy k radikálním zákrokům v ohledu politickém, je třeba aspoň tolik ji osvědčit i v ohledu hospodářském. Neboť ve skutečnosti z nesrovnalostí hospodářských vyrůstají nám extrémní politické.

Vláda je složena ze zástupců sedmi koaličních stran. Každá z nich má své vlastní zájmy, které nerada podrobuje zájmům celku. Každé usnesení její musí být jednomyslné. Nemohla by stačit k platnosti usnesení vlády většina? Proto je těžkopádná. V systému i v osobách. Vážná doba vyžaduje rychlého rozhodování. Dlouhými diskusemi o tom, co se má udělat, ztrácí se mnoho času a přichází se pozdě. To ovšem důvěru veřejnosti k vládě nikterak neposiluje.

Jednou z příčin toho, proč jsme v cenové politice zůstali pozadu, je do jisté míry fakt, že kompetentním činitelům nechybí jenom schopnosti, odvahy, nýbrž i dobrá vůle. Domnívám se, že největší překážkou úspěšných zásahů v naznačeném směru jsou u nás sociální demokraté a národní demokraté. Národním demokratům běží o to, aby se zisky průmyslu nesnížily (snad by to mělo za následek nižší dotace na politické účely), sociálním demokratům se jedná o udržení posic. Dlouhá léta dělali populární politiku negace, která se jim dnes mstí. Platí o nich, jak si kdo ustele, tak si lehne.

V poklesu cen spatřuji přirozený důsledek zvýšené produkce. Nejmarkantnější se projevil u výrobků zemědělských. Jejich vzestup byl by možný jedině při zvýšené spotřebě, anebo obmezené produkci. Proto by inflace zemědělství nepomohla.

Kartely nejsou ve své podstatě nic jiného než organizace. Tvrdí-li se, že krize vznikla proto, že výroba překročila vysoko meze spotřeby, pak bez organizace nápravu nesjednáme. Z toho důvodu volání po zákazu tvoření kartelů není náležitě domyšleno. Takovým řešením bychom se dostali z deště pod okap. Je však potřeba vésti činnost kartelů v náležitě patrnosti, aby vysokými cenami výrobků zkartelovaného odvětví nevykořisťovaly konsum. Po této stránce očekává veřejnost nápravu od provádění kartelového zákona.

S tempem, jakým deflace pokračuje u průmyslu nemůžeme být absolutně spokojeni. Neboť z vysokých cen průmyslových výrobků resultují vysoké výrobní náklady v zemědělství. Tak se nepříznivé rozpětí mezi cenou výrobků zemědělských a průmyslových jen stupňuje a zemědělské dluhy rostou.

Zemědělství je třeba pomoci. O tom není pochybnosti. Ale jak? Nemůže být sporu o tom, že s tím, co se v jeho prospěch poslední dobou udělalo, trvale nevystačíme. Mnohá opatření, která měla zabezpečit přiměřené ceny jeho výrobků působila pouze dočasně. Do té doby než jsme dosáhli soběstačnosti.

Jsou-li přesto u nás oproti cizině vyšší životní náklady, souvisí to zajisté s vyšší životní mírou u nás. Aby bylo jasno, považují za nutné zdůraznit, že ceny zemědělských výrobků u producenta nehrály by v nich nejdůležitější roli.

Mezi producentem a konsumentem je obchod, který stravuje velké rozdíly v cenách, zač zemědělec prodává a spotřebitel kupuje. V přítomné době se okruh zákaznictva nerozšiřuje a nestoupá také jejich kupní síla. Přibývá-li obchodníků, jak nás o tom nedávno statistika přesvědčila, není to zjev zdravý. Problém parazitního meziobchodu

nelze vyřešit jiným způsobem než spotřebním družstevnictvím. Zemědělci i konsumentu nemalý prospěch přinese dále účelná spolupráce družstevnictví zemědělského s družstevnictvím spotřebním, která je prozatím v začátcích.

Ceny zemědělských výrobků u nás, i když se pohybují nad světovou úrovní, jsou tak nízké, že není možno s dobrým svědomím pomýšlet na další jejich snížení bez předchozího snížení výrobních nákladů v zemědělství a separátního řešení otázky zemědělských dluhů. Musí slevit průmysl a musí slevit také stát: na daních přímých i spotřebních, různých dávkách, dopravních sazbach atd. Průmysl pak ze svých zisků a celní ochrany. Po přiměřeném snížení volají naléhavě dále břemena sociální, která na jedné straně mají zabezpečit dělníku klidné stáří a na druhé straně podlamují výrobu a přispívají tak k nezaměstnanosti. Otázka nižších daní není tak jednoduchá jak by se zdála na první pohled. Daně mohou být sníženy teprve tehdy, až stát sníží svá vydání, což předpokládá pronikavou reorganizaci veřejné správy a omezitelné hospodaření. Také nižší sazby úrokové nemůže přivodit nic jiného než nižší režie peněžních ústavů, jejich koncentrace a potlačení spekulace.

Rozhodovati se dnes, máme-li setrvat při nižších nebo vyšších číslech hospodářských, bylo by podle mého soudu předčasně, ježto nelze do budoucna předvídat, jak se poměry definitivně utváří kolem nás. Na tom nám musí záležet. Neuděláme však žádnou chybu, budeme-li se všemožně starat o to, aby se snížila čísla příliš vysoká na úroveň nižších, zdají-li se Vám tato zjevem přirozeným a trvalým.

Kdybychom dnes uměle snížili hodnotu Kč (nemusela by to ještě být inflace) nic bychom z toho neměli. Jenom to, že bychom vnesli do našich hospodářských poměrů značný neklid, jehož důsledky si lehce domyslíme. Našemu průmyslovému exportu bychom takovým zákrokem nepomohli. Důkazem toho je nám Anglie a Amerika. Neboť základní překážkou našeho exportu není jen zhodnocení měny nýbrž cla, devisová kontrola, povolovací řízení, kontingenty. Mezinárodní obchod se může rozvinouti teprve potom, až zmíněná opatření budou zlikvidována a měny jednotlivých států stabilisovány. Akceptuji plně Váš názor, že krize není původu měnového. To je nedoložená hypotéza. Krize má svůj původ ve výrobě. Chaos ve výrobě má pak za následek i chaos v distribuci, na trhu.

K měnovému řešení krize bylo by možno sáhnout jen v tom případě, kdyby měl za následek zvýšení cen u těch artiklů, jejichž cena je příliš nízká. Při tom by ovšem musely zůstat beze změny ceny těch výrobků, jejichž cena je vyšší, aby zde došlo k t. zv. vyrovnání hospodářských čísel. To však není v praxi vůbec možné, protože tam by dále působil železný zákon nabídky a poptávky.

Závěr Vašeho článku vyznívá pro deflacii. V té hodlá také pokračovati vláda. Jest si však přát, aby tempo její bylo rychlejší než dosud.

V zájmu celého národního hospodářství i v zájmu demokracie, kterou si chceme udržet za každou cenu.

J. R.,

tajemník republikánské strany v L.

(Poznámka redakce. Ačkoliv s některými náhledy pisatelovými nemůžeme souhlasit, uveřejňujeme tento dopis jako příklad klidného a poctivého smýšlení, jakého by v našich stranách velmi bylo zapotřebí, a jakého si vždy budeme vážit i u odpůrce. Jak příjemně se dotýká čtenářovy mysli tato vzdálenost od stranické hysterie!)